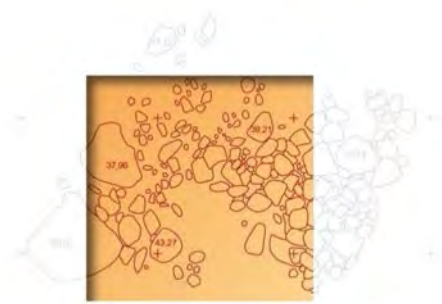

TUTKIMUSRAPORTTI

Kempele

Pirilän alue

Vanhan Pirilän alueen tarkkuusinventointi 19. – 20.9.2022 ja 1.11.2022

Museovirasto

ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
TERHI TAIPALEENMÄKI

Tiivistelmä

Kempeleen vanhan Pirilän alueella toteutettiin arkeologinen tarkkuusinventointi 19.–20.9.2022 ja 1.11.2022. Työn tilasi Kempeleen kunta ja sen toteutti Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Inventointi liittyi vireillä olevaan laajempaan asemakaavan muutokseen (Kempeleen asemakaavan muutos, Pirilän alue), jossa osoitetaan uusia katu- ja korttelialueita puutarhaoppilaitoksen käytöstä pois jääneille peltoalueille ja rakennuksille sekä kartoitetaan tuleva käyttötarkoitus ja suojelutarpeet maakunnallisesti merkittävän kulttuurihistoriallisen kohteen rakennuksille. Arkeologisesti tarkkuusinventoitava alue on määritelty Pohjois-Pohjanmaan museon lausunnossa (09.06.2022, OUKA/39/10.02.01.2018). Suunnittelualueelta ei tunneta muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta alueella sijaitsee maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen Pirilän maatalousoppilaitoksen alue, jonka alueella on historiallisten lähteiden perusteella sijainnut Pirilän talo jo 1600-luvun alussa. Tarkkuusininventoinnin tavoitteena oli selvittää, onko alueella sellaisia säilyneitä rakennusjäännöksiä tai arkeologisia kerrostumia, jotka kuuluvat muinaismuistolain piiriin ja jotka tulee ottaa kaavassa ja maankäytössä huomioon.

Tutkimusten aika vanhan Pirilän alueelta etsittiin muinaisjäännös- ja muita kulttuuriperintökohteita esitöissä tehtyjen havaintojen perusteella ja suunnittelualue käytiin maastossa havainnoimalla kauttaaltaan läpi. Alueelle tehtiin myös kairausta sekä koepistoja ja -kuoppia. Koska kaavaluonnoksessa vanhan Pirilän alueelle on osoitettu rakennusoikeutta täydennysrakentamista varten, tutkimukset keskitettiin etenkin kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalle, mutta tutkimukset ulottuivat myös koko pihapiirin alueelle ja kaavaluonnoksessa osoitetun pohjoisimman sr-20 rakennuksen pohjois-/koillispuolelle. Kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalle tehtiin tarkkuusininventoinnin aikana yhdeksän koekuoppaa ja kaksi koepistoa alueella olevien mahdollisten kerrosten ja rakenteiden luonteen sekä laajuuden selvittämiseksi. Uuden rakennusalan kohdalla ei havaittu säilyneitä rakennusjäännöksiä tai arkeologisia kerrostumia, jotka kuuluvat muinaismuistolain piiriin. Muun pihapiirin alueella havaittiin pintahavainnoimalla kivijalan katkelma, aitan takana oleva kuopanne sekä pihapiirin keskellä 1900-luvulla ja 2000-luvun alussa olleen rakennuksen/rakennusten pohja. Marraskuussa pitkän piharakennuksen koillispuolella havaittiin lisäksi matala kohouma, joka liittyyneen kohdalla olleeseen vanhaan päärakennukseen.

Kempeleen vanhan Pirilän alueella on asuttu ja toimittu jo pitkään. Ajansaatossa muuttunut rakennuskanta ja piha-alueen käyttö eri aikoina erilaisiin toimintoihin vaikuttavat sekoittaneen alueella olevia kerroksia keskenään. Selkein viittaus pihapiirissä säilyneistä kulttuurikerroksista saatiin pitkän piharakennuksen edustan kairauksissa, jossa nokisen hiekan seassa havaittiin tiilimurskaista ja hiilistä maata. Samankaltaista maata havaittiin lisäksi aittojen ympäristössä, joiden kohdalla vanhempi päärakennus on ennen sijainnut. Kulttuurikerrosten kohdalle ja aittojen taakse tehtiin yhteensä viisi koekuoppaa. Vanhempiin kerroksiin viittavia löytöjä havaittiin myös kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalla kaivetuissa koekuopista, mutta nuorempien tasauskerrosten yhteydessä.

Tarkkuusininventoinnin perusteella, pitkän piharakennuksen kaakkois- ja koillispuolella olevaa aluetta, jossa havaittiin vanhempia kulttuurikerroksia, ja jonka lähetyvillä 1800-luvun puoliväliä vanhempi tilan päärakennus on mahdollisesti sijainnut, esitetään historiallisen ajan kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Muinaisjäännösalueeseen kuuluvaksi ehdotetaan myös keskimmäisen aitan edustalla ja aittojen takana olevia kivijalkoja sekä koillisemman aitan takana olevaa kuoppaa ympäristöineen, joiden alla on koekuopista tehtyjen havaintojen perusteella todennäköisesti säilynyt alueen vanhempaan toimintaan liittyviä kerroksia ja mahdollisia rakenteita. Nurmialueen keskellä oleva rakennuksen pohja on merkitty inventoinnin perusteella muuksi kohteeksi.

Sisällys

Arkisto- ja rekisteritiedot	4
1. Johdanto.....	6
2. Ympäristö ja tutkimusalueen historiaa	7
3. Kenttätöyt	10
3.1. Tutkimusmenetelmät	10
3.2. Havainnot	11
3.2.1. Rakennusalan kohta	11
3.2.2. Pihapiiri	22
4. Kohdekuvaukset	35
5. Tulokset ja yhteenveto	38
Lähdeluettelo	39
Kuvaluettelo	40
Karttaluettelo	43
Kartat	

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta:	Kempele
Tutkimuskohde:	Vanhan Pirilän alue
Kohteen ajoitus:	Historiallinen
Omistajat:	Kempeleen kunta
Tutkimuksen tilaaja:	Kempeleen kunta
Muinaisjäännöstunnus:	Alueella ei sijaitse muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä

Alueen keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=7200083, I=428492

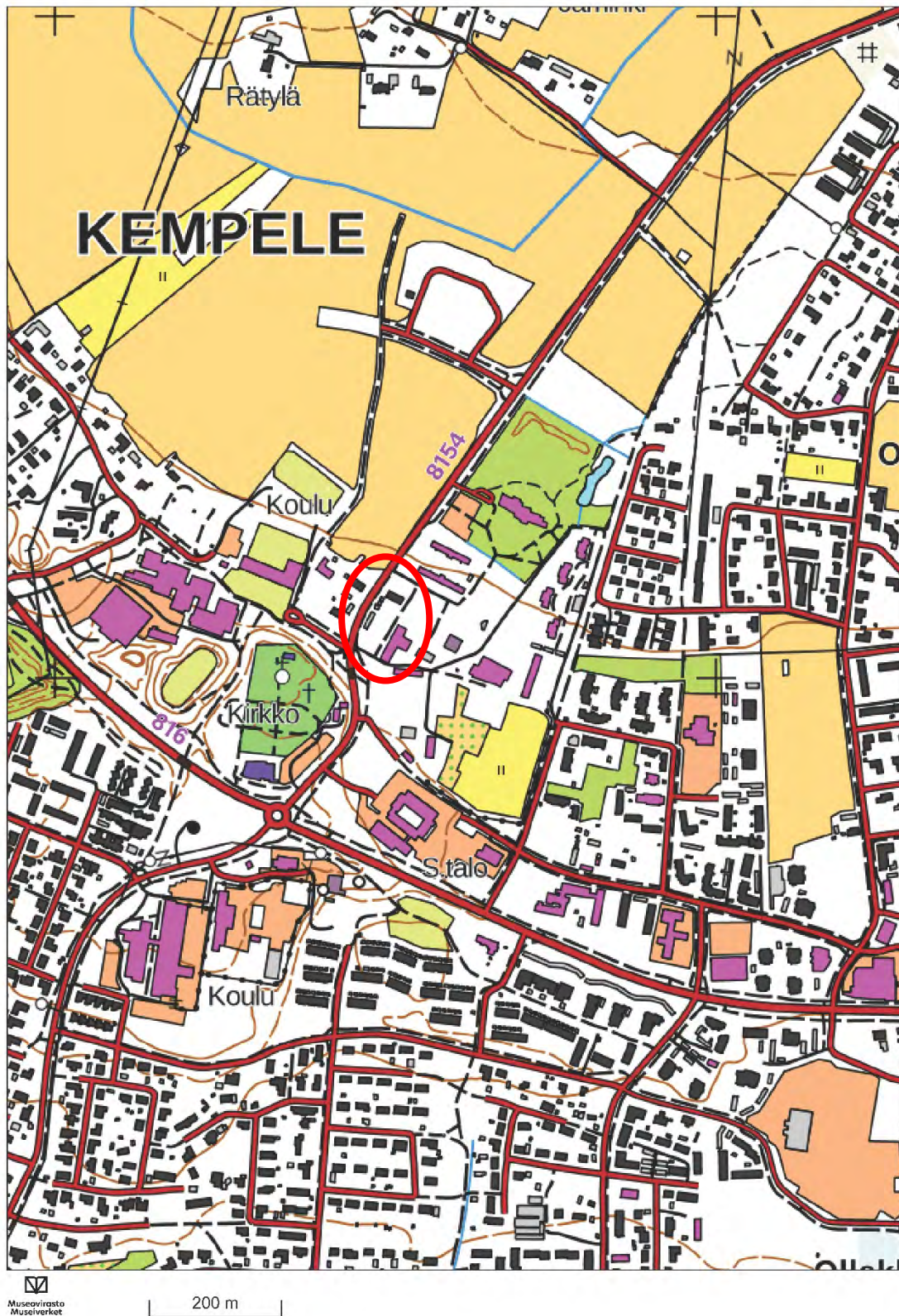
Kenttätyöaika:	19. – 20.9.2022 ja 1.11.2022
Tutkimuksen laatu:	Tarkkuusinventointi
Tutkimuksen laajuus:	Alue noin 1,04 ha
Kenttätyönjohtaja:	FM Terhi Taipaleenmäki
Tutkimusavustaja:	HuK Sarri Suortti
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuslupa:	Alueelle ei tarvittu tutkimuslupaa
Löydöt:	KM 44334: 1-7, diarioitu 14.11.2022
Digitaalikuvat:	AKDG7192: 1–88

Aikaisemmat lähialueen arkeologiset tutkimukset:

Maanala Oy 2022: KEMPELE. Arkeologinen valvonta Vanhalla kirkolla. Maanala Oy.

Riutankoski, Matleena 2019: Kempele. Kempeleen vanha kirkko. Kirkon alapohjan puhdistustyöt ja hautojen dokumentointi. Museovirasto/ARKE.

Riutankoski, Matleena 2018: KEMPELE. Junttilan tilakeskus. Historiallisen tilan arkeologinen selvitys 10.–11.10. ja 19.10.2018. Museovirasto/ARKE.

Peruskartta tutkimusalueen sijainnista. Vanhan Pirilän alue on ympäröity punaisella ympyrällä.

<https://kartta.museoverkko.fi/>

1. Johdanto

Kempeleen Pirilän alueella on vireillä asemakaavan muutos. Muutos koskee Keskusta/Ollilan (101/001) tilasto- ja pienaluetta sekä pieneltä osin Keskusta/Kirkonseutu (101/009) ja Hakamaa/Kuivalanperä (103/012) tilasto- ja pienaluetta. Suunnittelualue (noin 32 ha) rajautuu Piriläntiehen, Kirkkopolkuun, Kirkkotiehen, Hovin-tiehen, Tuomitiehen sekä Kiiesmetsään. Komeetantien jatke ulottuu Kiiestien ja Hovintien väliselle alueelle ja siitä edelleen pellon ylitse Eteläsuomentiehen saakka. Suunnittelualueelta ei tunneta muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta alueella sijaitsee kuitenkin maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen Pirilän maatalousoppilaitoksen alue, jonka alueella on historiallisten lähteiden perustella sijainnut Pirilän talo jo 1600-luvun alussa. Pohjois-Pohjanmaan museo on edellyttänyt lausunnossaan (09.06.2022, OUKA/39/10.02.01.2018), että kaavaluonnoksessa merkinnällä YY/s osoitetulla vanhan Pirilän alueella tulee toteuttaa arkeologinen tarkkuusinventointi. Tutkimukset tuli keskittää etenkin kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalle, jonka rakennusala on osoitettu kaavaluonnokseen pistekatkoviivalla alueen lounaisosaan, mutta tarkkuusinventoinnin tuli ulottua koko pihapiirin alueelle ja kaavaluonnoksessa osoitetun pohjoisimman sr-20 rakennuksen pohjois-/koillispuolelle. Tutkimusten tavoitteena oli selvittää, onko alueella sellaisia säilyneitä rakennusjäännöksiä tai arkeologisia kerrostumia, jotka kuuluvat muinaismuistolain piiriin ja jotka tulee ottaa kaavassa ja maankäytössä huomioon.

Pirilän pihapiiri on pääosin nurmialuetta, jossa on istutuksia sekä suuria puita. Puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja ulkorakennus. Parkkipaikka sekä pihapiirin halki kulkeva polku ovat asfaltoituja. Sää oli inventoinnin aikana syksyinen, mutta kuiva. Työskentelyolosuhteisiin vaikuttivat kuitenkin puista tippuneet lehdet, jotka peittivät osin maata.

Kaavaluonnoksessa pihapiirin alueelle on osoitettu rakennusoikeutta 80 m² kokoiselle alueelle täydennysrakentamista varten. Tälle alueelle tehtiin tarkkuusinventoinnin aikana yhdeksän koekuoppaa sekä kaksi koepistoa. Koekuopissa havaittiin tutkimuksen aikana nurmialueen perustamiskerroksen alla lähinnä hiekkaista savea sekä tämän alla ollut alueen tasauskerrokseksi tulkittu nokinen maa, jossa on hiili- ja tiilimurua. Kerros todennäköisesti liittyy pihapiirissä ennen sijainneen rakennuksen paloon ja palon jälkeiseen alueen siistimiseen. Koekuopissa tavoitettiin lisäksi alueen pohja- eli perusmaa. Maanpäälle näkyviä rakenteita, kuten kuoppia tai erilaisia kivirakennelmia rakennusalan kohdalla ei havaittu lukuun ottamatta alueen länsiosassa olevaa suurta rakennuksen pohjaa. Rakennus sijaitsi paikalla vielä 1960-luvulla.

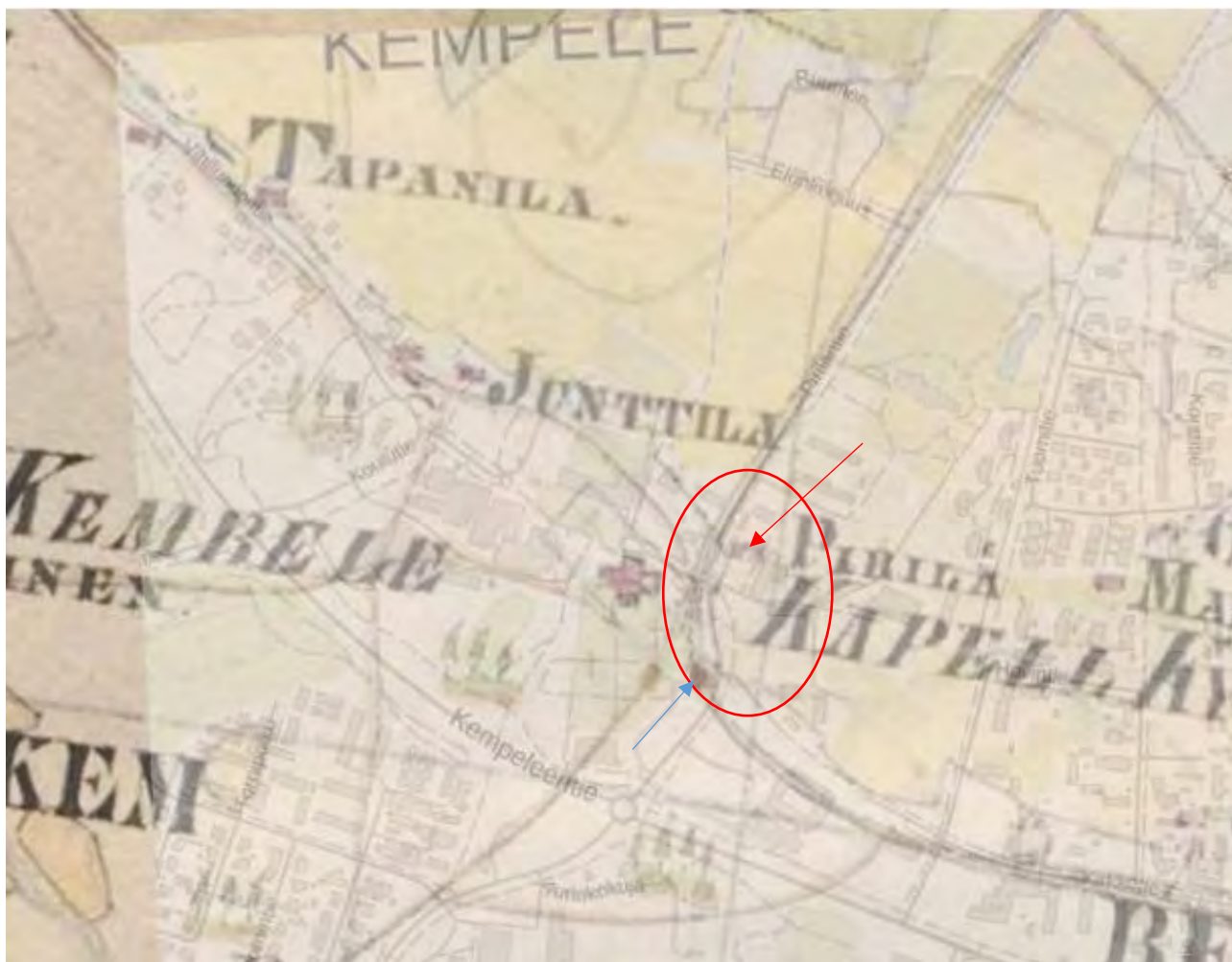
Vanhan Pirilän pihapiiri käytiin inventoinnin aikana kokonaisuudessaan pintahavainnoimalla läpi. Alueella havaittiin pintahavainnoimalla kivijalan katkelma, aitan takana oleva kuoppa, pihapiirin keskellä 1900-luvulla ja 2000-luvun alussa olleen rakennuksen pohja sekä pitkän piharakennuksen koillispuolella mahdollisesti vanhaan päärakennukseen liittyvä kohouma. Kairausten perusteella pihapiirin alueella olevat kerrokset ovat suurimmaksi osaksi sekoittuneet keskenään alueen eriaikaisessa käytössä. Kulttuurikerroksia on vielä jäljellä pienellä alalla pitkän piharakennuksen edustalla, johon tehtiin kolme koekuoppaa.

Tarkkuusinventoinnin suorittivat tutkija Terhi Taipaleenmäki sekä tutkimusavustaja Sarri Suortti. Sarri Suortti vastasi mittausdokumentoinnista ja Terhi Taipaleenmäki sanallisesta dokumentoinnista ja valokuvauksesta. Molemmat tekivät kairausta sekä koekuoppia/koepistoja. Jälkityövaiheessa tutkimusavusta Sarri Suortti on puhtaaksi piirtänyt kartat, ja Terhi Taipaleenmäki on luetteloinut valokuvat sekä koostanut tämän raportin.

Oulussa 4.11.2022

Terhi Taipaleenmäki, FM

1800-luku oli Pirilän tilan vaurauden aikaa – vakavarainen tila oli kooltaan suuri, ja sen pellot ja rakennukset muodostivat yhdessä vaikuttavan, kartanomaisen kokonaisuuden. Tänä aikana rakennettiin muun muassa tilan vanha hirsinen päärakennus vuonna 1853 sekä kolme kaksikerroksista aittaa, jotka sijaitsivat nykyään vanhan päärakennuksen paikalla. Pirilän tila esitetään myös vuoden 1844 pitäjänkartassa. Tähän karttaan ei ole enää merkittynä niin tarkkaan tilalle kuuluvia pelloja ja niittyjä, kuten Kristofer Mörtin maakirjakartassa vuodelta 1707, mutta Pirilän tilan kohdalle on piirretty kaksi rakennusta. Karttaan merkityt rakennukset ovat kuitenkin vanhempia kuin tilan vanha hirrestä vuonna 1853 rakennettu ja vuonna 1972 purettu päärakennus. Pirilän tila paikantuu kaikissa edellä mainituissa historiallisissa kartoissa noin nykyisen talon pihapiiriin Piriläntien varrelle, mutta kartoissa esitettyä 1800-luvun puoliväliä vanhempaa päärakennuksen paikkaa ei ole asemoitu täysin tarkasti nykyiselle asemakaavalle. Alla yksi mahdollinen asemointi rakennuksen paikasta.

Taustalla suurennos Kempeleen pitäjänkartasta vuodelta 1844 asemoituna nykyisen kartan alle. Punaisella ympyrällä on merkitty Pirilän tila vuonna 1844. Silloinen päärakennus (punainen nuoli) asemoituu kartassa pitkän piharakennuksen ja tiilisen navetan välille, nykyiselle nurmialueelle. Asemointi ei ole tarkka, sillä tielinjaukset ovat muuttuneet ajansaatossa – asemointi voi heittää jopa 20 metriä. Sininen nuoli osoittaa tilan toista rakennusta tuona aikana. Kansallisarkisto: Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 2444 08 Ia.* -/- -. Kempele, Lumijoki . Kansallisarkisto. Viitattu 27.10.2022. Nykyinen kartta: <https://kartta.museoverkko.fi>.

1800-luvun lopulla tilalle rakennettiin, ehkäpä tilan vauraudestakin kertova arvokkaampi tiilinen päärakennus.⁹ Tämä vuonna 1885 rakennettu päärakennus sijaitsee edelleenkin Pirilän puistomaisen pihapiirin koillisosassa. Piriläntien puolella on puolestaan tilan punaiseksi maalatut kolme aittaa sekä pitkä

⁹ Tiikkaja 2010: 18–20.

ulkorakennus. Pihapiirin kolmatta sivua rajaa suurikokoinen ja tiilestä rakennettu navetta. Rakennukset ovat rakennushistoriallisesti merkittäviä kohteita. Pirilän pihapiiri on säilynyt vanhojen kuvien perusteella suurelta osin puistomaisena 1940-luvulta lähtien. Tilaa ympäröivä suurikokoinen puisto on peräisin 1950–1970-luvuilta ja se on maisemallisesti tärkeä.

Vanhan Pirilän alueella on ollut monenlaista toimintaa varsinkin 1900-luvun aikana, jolloin siellä on toiminut ainakin osuusmeijeri, sikala, kranaattitehdas ja Karjakkokoulu. Vuodesta 1952 lähtien tilalla on pidetty Kempeleen Puutarhakoulua, joka laajentui myöhemmin maatalousoppilaitokseksi. Entiseen navettaa/sikalaan rakennettiin 1950-luvulla Konekoulu, jossa opeteltiin maatalouskoneiden korjausta. Koululla on toiminut myös Kempeleen kunnan paloasema. Pihapiirin länsiosassa sijaitsi puolestaan kauppana ja myöhemmin kouluna ja asuntolana toiminut rakennus, joka paloi vuonna 1967. Myöhemmästä rakennuskannasta kertoo tilan pohjoispuolelle rakennettu koulun uusi päärakennus, jonka Piriläsali on ahkerassa käytössä. Pirilän tila on nykyään pääosin Kempeleen kunnan omistuksessa.¹⁰

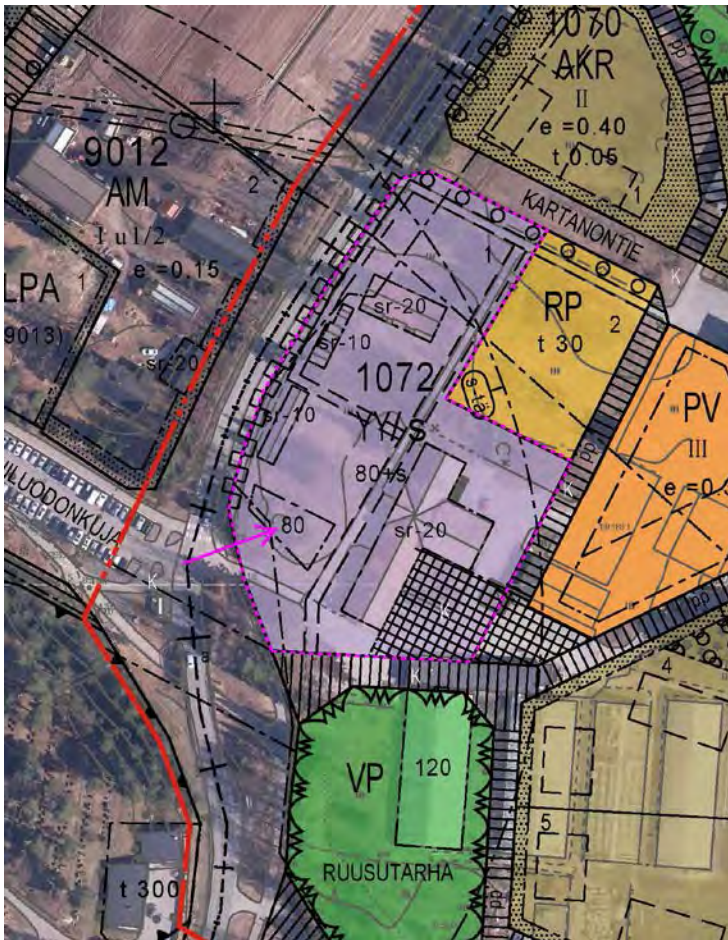
Pirilän tila vuonna 1960. Vasemman kuvan keskellä valkoinen, tiilestä rakennettu päärakennus, jonka vasemmalla puolella on vanha hirsistä rakennettu päärakennus. Kuvan keskellä on neliskulmainen autotalli, joka muutettiin myöhemmin huvimajaksi. Oikean kuvan etualalla valkoinen, vuonna 1967 palanut kauppana, kouluna ja poikien asuntolana toiminut rakennus. Taustalla navetta/Konekoulu. Kuvakaappaus: Kempeleen kunta 2022a: 10–11.

¹⁰ Kempeleen kunta 2022a. Tiikkaja 2010.

3. Kenttätöyt

3.1. Tutkimusmenetelmät

Tarkkuusinventoitavan alueen Lidar- eli ilmalaserkeilausaineisto käytiin läpi ennen kenttätöiden aloittamista. Muinaisjäännös- ja muita kulttuuriperintökohteita etsittiin suunnittelualueelta esitöissä tehtyjen havaintojen perusteella ja suunnittelualue käytiin maastossa havainnoimalla kauttaaltaan läpi. Pintahavainnoimalla etsittiin maan päälle näkyviä rakenteita, kuten kuoppia ja erilaisia kivirakennelmia. Vanhan Pirilän pihapiiriä myös kairattiin inventoinnin aikana systemaattisesti koko suunnittelualueen pituudelta ja leveydeltä. Tarpeen tullen alueelle tehtiin koepistoja lapiolla. Kaavaluonnoksessa esitetyn rakennusalan kohdalle tehtiin yhdeksän koekuoppaa ja kaksi koepistoa sekä pitkän piharakennuksen ja aittojen vierustalle yhteensä viisi koekuoppaa alueella olevien mahdollisten kerrostien ja rakenteiden luonteen sekä laajuuden selvittämiseksi.

Kartassa arkeologisen tarkkuusinventoinnin raja on esitetty violetilla katkoviivalla. Uuden rakennusalan kohta (80 m²) on merkitty karttaan nuolella. Tälle alueelle tehtiin inventoinnin aikana koekuoppia sekä koepistoja. Koekuoppia kaivettiin myös pitkän piharakennuksen kaakkoispuolelle ja aittojen taakse. Kuva: Kempeleen kunta.

Koekuopat ja -pistot dokumentoitiin sanallisesti ja ne mitattiin paikoilleen Trimblen S3-robottitakymetrillä. Mittaukset perustuvat Trimble R10 GNSS-järjestelmällä, ETRS-GK26-tasokoordinaatistossa korkeusjärjestelmässä N2000 (FIN2005-geoidimalli) luotujen pisteiden perusteella mitattuun koordinaatistoon. Tekstissä korkeuksien mittayksikkönä on käytetty m mpy (metriä meren pinnan yläpuolella), joka kuitenkin tarkoittaa N2000 korkeusjärjestelmän mukaista korkeutta. Parkkialueen länsipuolelle tehdyissä koepistoissa tai kaavaluonnoksessa esitetyn rakennusalan kohdalle kaivetuissa koekuopissa ei havaittu varsinaisia kulttuurikerroksia. Pitkän piharakennuksen edustalle tehdyissä kairauksissa ja koekuopissa kulttuurikerroksia sen sijaan havaittiin. Havainnot on kirjoitettu sanallisesti kuvailemalla. Koekuopat myös kuvattiin. Kaavaluonnoksessa esitetyn rakennusalan kohdan koekuopista tehtiin jonkin verran esinelöytöjä, kuten kirkasta ikkunalasia, teollisesti valmistettuja nauvoja sekä keramiikkaa, mutta kaikki löydöt liittyivät nuorempiin kerroksiin. Pitkän piharakennuksen edustalle tehdyistä

koekuopista löydettiin sitä vastoin yksittäisiä löytöjä, kuten luuta ja liitupiipun varsi kulttuurikerroksista. Esinelöydöt otettiin kentällä talteen yksiköittäin. Löydöt on talletettu Kansallismuseon kokoelmiin numerolla KM44334: 1-7. Valokuvat on luettelointi MuseumPlus-kokoelmahallintajärjestelmään tunnuksella AKDG7192: 1–88.

3.2. Havainnot

3.2.1. Rakennusalan kohta

Kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalla ei havaittu inventoinnin aikana maanpinnalle erottuvia rakenteita tai painanteita lukuun ottamatta aivan alueen länsireunaa, jossa erottuu edelleen paikalle ennen olleen ja 1960-luvulla palaneen rakennuksen pohja. Alueella on nurmetus ja sen keskellä kasvaa suurikokoisia havupuita, joiden juuret ovat osittain esillä. Puiden lounaispuolella on yksittäinen istutusalue ja **puiden keskelle on asennettu valotolppa**. Alueen kaakkoispuolella on asfaltoitu polku, lounaispuolella tontille johtava ajotie ja pohjoispuolella maapohjainen, osittain sorattu polku. Aivan alueen etelänurkassa on yksittäinen nurmen pinnalle nostettu kivi.

AKDG7192:6. Uuden rakennusalan kohta vanhan Pirilän pihapiirissä. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki

Rakennusalan kohdalle ja sen laitamille tehtiin inventoinnin aikana yhdeksän koekuoppaa ja kaksi koepistoa. Puiden keskellä olevan valotolpan alue jätettiin kuopittamatta, sillä kohdalla kulkee valopylvääseen johtava kaapeli. **Koekuoppa 1** sijaitsi alueen lounaisreunalla, sen keskivaiheilla. 50 x 55 cm kokoisen kuopan syvyys oli 47 cm. Koekuopan kohdalla havaittiin nurmi ja sen alinen multakerros (15 cm), jossa oli muun muassa sepeliä ja pikkukiviä seassa. Tämän alla oli vaaleanruskeaa hienoa hiekkaa, jossa oli tummanruskean hienon hiekan rantuja – nurmen tasauserros (6–11 cm). Tasauserrosta seurasi noin 6 cm paksu harmaa ja nokinen hieno hiekka, jossa oli tiilimurskaa. Kerros liittyyne kohdalla/vieressä palaneeseen rakennukseen.

Kerroksesta talletettiin palanutta lasia sekä raudan palasia. Kerroksen alta tuli vastaan alueen pohjamaa. Kuopan pohjoisosassa oli lisäksi noin 30 cm leveä kaivanto, joka leikkasi koekuopan kohdalla havaitut kerrokset. Noin 45 cm syvyydessä kaivannon kohdalta tuli esille lauta. Kaivanto lautoineen tulkittiin kentällä moderniksi kaapelikaivannoksi, joka johtaa alueen keskellä olevaan valopylvääseen.

AKDG7192:45. Koekuoppa 1 ja siinä ollut kaapelikaivanto lautoineen. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 2 kaivettiin alueen itänurkan pohjoispuolelle, hieman alueen ulkopuolelle. 45 x 50 cm kokoisen kuopan syvyys oli 40–50 cm. Kuopan kohdalta tuli esille kaivanto ja kaivannossa oleva kaapeli/metallitanko, joka jatkui vielä syvemmälle maahan sekä luoteeseen päin. Kuoppaa kaivettaessa vaikutti siltä, että kohdalla olisi kerroksia, mutta maa ei muuttunut sitä kaivettaessa eikä siinä havaittu kaapelille/metallitangolle tehtyä kaivantoa. Kuoppa vaikutti siltä, että se oli täytetty sieltä pois kaivetulla maalla ja tasattu todella tiiviiksi. Kuopan kohdalla olleista tasalaatuisista kerroksista löydettiin teollisesti valmistettuja nauvoja, kirkasta ikkunalasia, punasavisen kukkaruukun pohjapala sekä piiposliinia.

AKDG7192:42. Koekuoppa 2 ja siinä ollut kaapeli/metallitanko. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 3 sijaitsi alueen ulkopuolella koillisessa. Tämän 80 x 45 cm kokoisen kuopan syvyys oli noin 30–63 cm. Kuopan kohdalla havaittiin paikalla vielä ainakin 1950-luvulla olleen rakennuksen palanut kivijalkakivi (40 x 50 cm), jonka päällä oli runsaasti muun muassa kirkasta ikkuna- ja pullolasia. Lasista kerrosta (15–20 cm) leikkaa kiven lounaispuolella noin kaakko-luodesuuntainen kaivanto, joka oli täytetty kaivannosta kaivetulla maalla. Noin 35–55 cm syvän kuopan täyttömaassa oli muun muassa punaista savea sekä isoja hiilen palasia. Kaivannon ja lasikerroksen alla oli ennen alueen pohjamaata tasaisemman harmaanruskeaa hienoa hiekkaa (15–18 cm), jossa ei enää havaittu hiiltä tai tiilimurskaa. Kaivanto leikkaa kerroksen ja pohjamaan kuopan länsiosassa.

AKDG7192:49. Koekuoppa 3. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

AKDG7192:51. Koekuopan 3 kaakkoisprofiili, jossa erottuu kiven päällä runsaasti ikkunalasia sekä kiven oikealla puolella oleva kaivanto, joka leikkaa myös ikkunalasia sisältävän kerroksen. Kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 4 sijaitsi rakennusalan kaakkoisosassa, suurien puiden lounaispuolella. 45 x 50 cm kokoisen kuopan syvyys oli noin 50 cm. Koekuopan kohdalla havaittiin nurmen ja sen tasauserroksen alla hiekaista savea (15–17 cm) ja tämän alla ollut nokinen ja hiilinen hiekka, jossa oli tiilimurskaa (25–28 cm). Kerros vaaleni alaspäin kaivettaessa, kunnes vastaan tuli puhdas pohjamaa. Nokisesta kerroksesta talletettiin kirkasta ikkunalasia, teollisesti valmistettu naula, lasikuonaa, mutta myös piiposliinia sekä vihreää tasolasia. Eri ikäisten löytöjen olo samassa kerroksessa viittaa siihen, että kerros on tasattu nurmialueelle viereisen rakennuksen palon jälkeen, jolloin alueella olleet mahdolliset kulttuurikerrokset ovat myös sekoittuneet tasauserrokseen.

AKDG7192:53. Koekuoppa 4, jonka pohjalla on puhdas pohjamaa. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 5 kaivettiin alueen keskivaiheille, 1960-luvulla palaneen rakennuksen itäpuolelle. 50 x 40 cm kokoisen kuopan syvyys oli 50 cm. Myös tämän kuopan kohdalla nurmen ja sen tasauksen alla havaittiin hiekkaista savea (7 cm). Tämän alla oli soransekainen hieno ja keskikarkea hiekka (10 cm) ennen harmaanruskeaa hienoa hiekkaa, jossa oli tasaisesti tiilimurua sekä hiiltä (14–15 cm). Kaikki yllä mainitut kerrokset olivat todella tiiviitä ja viimeiseksi mainitun kerroksen alta tuli vastaan alueen pohjamaa. Kuopan kohdalla olleissa kerroksissa ei ollut löytöjä.

AKDG7192:56. Koekuoppa 5 kaivettuna pohjaan. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 6 sijaitsi alueen etelänurkan tienoilla, mutta sen ulkopuolella. Tämän noin 40 x 50 cm kokoisen kuopan syvyys oli 60-64 cm. Kuopassa havaittiin nurmen alla noin 16-25 cm paksu ja isoja hiilen palasia sisältänyt palokerros, jonka alla oli tasaisen ruskeaa hienoa hiekkaa (13-15 cm) ennen alueen pohjamaata. Palokerrosta leikkasi kuopan koillisosassa 35 cm leveä ja 30 cm syvä vanha istutuskuoppa, jossa oli haketta. Palokerros liittyy alueella olleiden rakennusten paloon ja siitä talletettiin lasikuonaa. Palokerroksessa oli myös runsaasti juuria.

AKDG7192:59. Koekuoppa 6. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Myös **koekuoppa 7** kaivettiin alueen ulkopuolelle. Kuoppa sijaitsi alueen lounaisosassa olevan istutusalueen länsipuolella ja siten alueen lounaispuolella. 45–50 x 45 cm kokoisen kuopan syvyys oli 50–60 cm. Nurmen ja sen tasauserroksen alta tuli vastaan vaaleanruskea ja löyhä hieno hiekka (5–17 cm), jonka alla oli hiekaista savea, jossa oli tiilimurskaa (30 cm). Hiekkaisesta savesta talletettiin lasikuonaa sekä bolus-koristeisen punasaviastian palanen. Kerros tulkittiinkin inventoinnin aikana kertaalleen kaivetuksi ja alueelle tasatuksi maaksi, jonka sekaan oli ajautunut vanhempia löytöjä.

AKDG7192:64. Koekuoppa 7. Kuvattu pohjoisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

AKDG7192:65. Koekuopan 7 pohjoisprofiili. Kuvattu etelästä. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 8 sijoitettiin rakennusalueen länsiosaan, alueella kasvavien suurien puiden läheisyyteen. 40 x 45 cm kokoisen koekuopan syvyys oli 35–57 cm. Nurmen ja sen pohjauksen alla oli hiekkaista savea (11–14 cm) ennen soraista karkeaa hiekkaa (3–8 cm). Tämän alla oli vaaleanruskeaa ja osin likaista hiesuista hienoa hiekkaa, jossa oli tasaisesti hiilitäpliä sekä yksittäisiä tiilimuruja (23 cm). Todella tiivis kerros, jota oli hankala kaivaa myös puunjuurien vuoksi. Kerroksesta talletettiin palanen piiposliinia sekä ruostunut rautanaula, josta on vaikea sanoa, onko se teollisesti valmistettu vai ei. Kerros oli hyvin samankaltainen kuin koekuopassa 4 havaittu nokinen kerros, josta talletettiin eri-ikäisiä löytöjä, mutta sitä vaaleampi. Kerroksen alla oli pohjamaa.

AKDG7192:62. Koekuoppa 8. Kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 9 sijoitettiin rakennusalueen keskivaiheille, sen lounaisosassa olevan istutusalueen pohjoispuolelle. 55 x 45 cm kokoisen kuopan syvyys oli 56-58 cm. Nurmen ja sen tasauksen alla oli hiekkaista savea 11 cm paksusti ennen nokista, hiilistä ja tiilimurskaista vaaleanruskeaa hienoa hiekkaa, joka oli noin 20-25 cm paksu. Tämän alla oli alueen pohjamaa. Nokisesta ja hiilisestä hiekasta löydettiin ruosteinen ja teollisesti valmistettu naula.

AKDG7192:66. Koekuoppa 9. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

AKDG7192:68. Koekuopan 9 koillisprofiili. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdan länsi-/luoteisosassa sijaitsee vielä 1960-luvulla pihapiirin reunalla sijainneen rakennuksen pohja. 1900-luvun alussa rakennettu rakennus toimi kauppana, kouluna ja poikien asuntolarakennuksena ennen kuin se paloi vuonna 1967. Rakennuksesta on osin jäljellä sen länsipuolinen kivijalka, joka erottuu kuvassa AKDG7192:23. Rakennuksen pohjan paikalle on istutettu pensaita ja muuta kasvustoa, ja siinä kasvaa suuria havupuita. Rakennuksen pohja kivijalkoineen on muuta pihapiiriä ylemmällä tasolla.

AKDG7192:23. Pihapiirin länsireunalla on rakennuksen pohja ja kivijalka. Kivijalan luoteisreunasta on jäljellä noin 17 m pitkä katkelma, jossa on käytetty suuria lohkokiviä. Rakennus tuhoutui 1960-luvulla tulipalossa. Kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Rakennuksen pohjan kohdalle tehtiin inventoinnin aikana kaksi koepistoa, pistot 3 ja 4. Molemmat pistot sijoitettiin tulevan rakennusalan kohdalle. **Koepisto 3** kaivettiin rakennuksen pohjoisosaan, ja se oli kooltaan 30 x 30 cm ja syvyydeltään 50 cm. Istutuserroksen alla piston kohdalla havaittiin ensin hiekkaista savea, jossa oli hiiltä (30 cm). Tämän alla oli selkeä palokerros (4–5 cm) ennen vaaleanruskeaa ja puhdasta hiekkaa (9 cm).

Koepisto 4 kaivettiin rakennuksen pohjan keskivaiheille. 25 x 25 cm kokoinen koepisto oli 35–38 cm syvä. Istutuserrosten alla oli hiekkaista savea (30 cm), jossa oli muun muassa betonilaattaa, kaakelia ja posliinia, mutta myös punasaviastian palanen. Kerroksen alla oli selkeä palokerros ja kiviä (2 cm). Kiviä ei kaivettu pois, vaan koepiston kaivaminen jätettiin niiden pintaan.

AKDG7192:69. Koepisto 3. Kuvattu lännestä. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

AKDG7192:70. Koepisto 4. Kuvattu idästä. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

3.2.2. Pihapiiri

Muun pihapiirin alue käytiin kokonaisuudessaan pintahavainnoimalla läpi Pohjois-Pohjanmaan museon lausunnon määrittämältä alueelta. Maanpinnalle erottuvia rakenteita havaittiin keskimmäisen aitan kaakkoispuolella, jossa on **kivijalan katkelma** (kivijalka 1) sekä pihapiirin keskivaiheilla, jossa erottuu edelleen alueella vielä 2000-luvun alussa olleen **rakennuksen pohja** pienenä kumpuna. Matala kumpu havaittiin myös pitkän piharakennuksen koillispuolella, jossa on sijainnut ennen aittoja vanha Pirilän päärakennus. Pohjoisimman aitan takana on suurehko **kuoppa**, mutta muita painanteita tai kuoppia pihapiirissä ei havaittu. Pitkän piharakennuksen kaakkois- ja koillispuolella havaittiin kuitenkin kairauksissa tiilimurskaisia ja hiilisiä **kulttuurikerroksia**. Tälle alueelle ja aittojen taakse tehtiin yhteensä viisi koekuoppaa kerrosten luonteen selvittämiseksi ja ajoittamiseksi - koekuopan 11 kohdalla havaittiin tässä yhteydessä toinen **kivijalan katkelma** (kivijalka 2). Kuten kaavaluonnoksessa osoitetun rakennusalan kohdalla, myös muun pihapiirin alueella on suurelta osin nurmetus, jossa on istutuksia ja suuria puita siellä täällä. Inventoitavan alueen kaakkoispuolella sijaitsee pihapiirin asvaltoitu parkkipaikka, ja nurmialueen ja sementtitiilisen navetan välissä kulkee koillis-lounaissauntainen asvaltoitu polku.

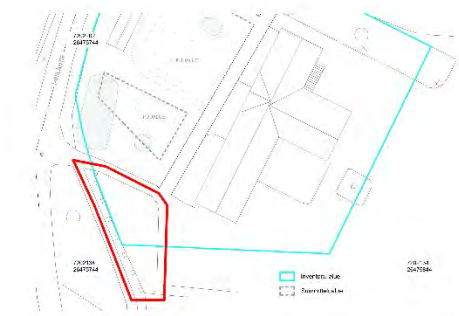
Aluetta, jossa sijaitsee säilyneitä kulttuurikerroksia, kivijalan katkelmia sekä koillisimman aitan takana olevaa kuoppaa ympäristöineen ehdotetaan kokonaisuutena tarkkuusinventoinnin perusteella historiallisen ajan kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Rakennuksen pohja on ikänsä perusteella muu kohde. Kohdekuvaukset esitellään luvussa 4, muinaisjäännösalueen rajausehdotus kartassa 3 ja kohdeluettelo alla.

Kohdeluettelo

Kohde	Nimi	Laji	Tyyppi	Ajoitus	Muinaisjäännös-tunnus
Kulttuurikerrokset	Pirilä	Kiinteä muinaisjäännös	Asuinpaikat	Historiallinen	UUSI KOHDE
Kivijalka 1	Pirilä	Kiinteä muinaisjäännös	Asuinpaikat, talonpohjat	Historiallinen	UUSI KOHDE
Kivijalka 2	Pirilä	Kiinteä muinaisjäännös	Asuinpaikat, talonpohjat	Historiallinen	UUSI KOHDE
Kuoppa	Pirilä	Kiinteä muinaisjäännös	Maarakenteet, kuopat / Kivirakenteet, kellarit	Historiallinen	UUSI KOHDE
Rakennuksen pohja	Pirilä 2	Muu kohde	Asuinpaikat, talonpohjat	Historiallinen	UUSI KOHDE

Parkkialueen länsipuoli

Pihapiirin eteläosassa, parkkialueen länsipuolella on pieni kolmion mallinen nurmialue, jossa kasvaa suuria havu- ja lehtipuita. Alueen itäosassa on myös istutusalue. Aluetta rajaa länsipuolelta metalliaita, kaakkoispuolelta parkkipaikka ja koillispuolelta pihapiirin johtava ajotie. Nurmialueelle tehtiin inventoinnin aikana kaksi koepistoa, toinen suurten puiden eteläpuolelle (koepisto 1) ja toinen ajotien läheisyyteen (koepisto 2).

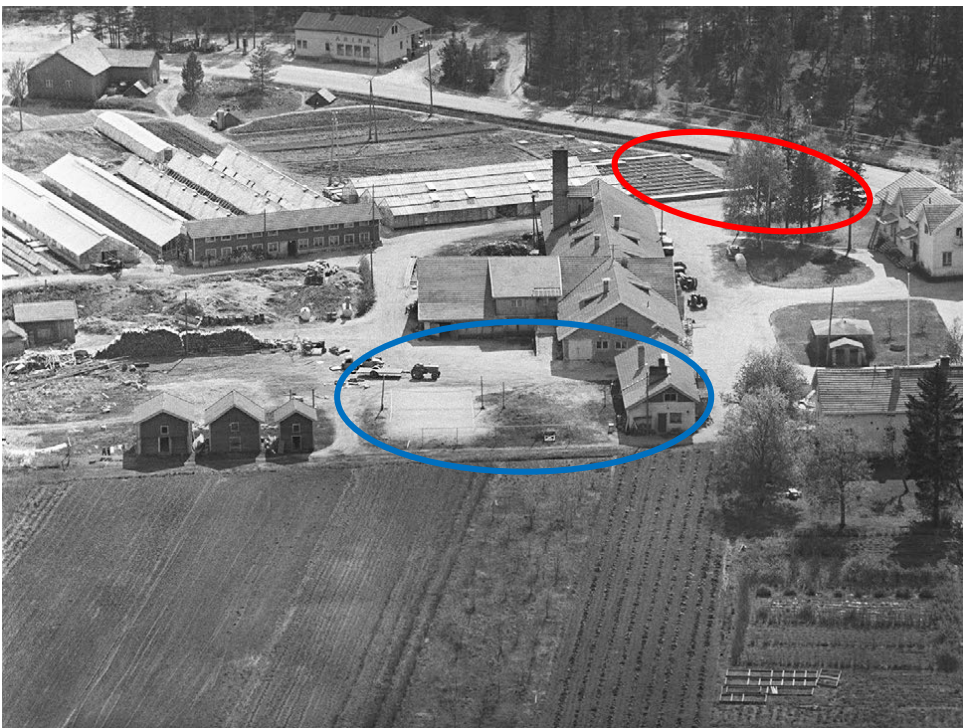

Vasemmalla kartta, johon on merkitty punaisella viivalla parkkialueen länsipuoli. Kartta: Sarri Suortti, Museovirasto. Oikealla AKDG7192:1. Parkkialueen länsipuolella oleva nurmialue, johon kaivettiin koepistot 1 ja 2. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki

Puiden lähellä kaivetun koepiston koko oli 30 x 35 cm ja se oli 56–58 cm syvä. Piston kohdalla nurmen alla on todella tiivistä ja savista hienoa hiekkaa noin 25–30 cm paksusti. Kerroksessa on tiilimurskaa ja hiiltä siellä täällä, aivan kuten uuden rakennusalan kohdalle kaivetuissa koekuopissa. Savisen hiekan seassa havaittiin muun muassa betoniputken pala, kasvien merkklausnauhaa sekä liuskekiveä. Tämän alla oli multaista ja likaista pikkukivistä (halk. 5–8 cm) hienoa hiekkaa 8–9 cm paksusti ennen tiivistä, mutta ei kovaa hiesuista hienoa hiekkaa, jossa on hiili- ja tiilimurua. Kerros oli 12–14 cm paksu, ja sen alla tuli vastaan alueen pohjamaa. Koepisto 2 oli kooltaan 35 x 30 cm ja se oli 52–55 cm syvä. Piston kohdalla havaitut kerrokset olivat samankaltaiset kuin koepiston 1 kohdalla, mutta niiden paksuus vaihteli: nurmi/multa 4 cm, savinen hiekka 20 cm, multainen ja sorainen hieno hiekka 5 cm, hiesuinen hieno hiekka, jossa tiili- ja hiilimurua 16–19 cm ja alueen pohjamaa. Parkkialueen länsipuolella olevan nurmialueen kerrokset vaikuttavat kertaalleen kaivetuilta ja tasatuilta mailta.

Vasemmalla AKDG7192:38. Koepisto 1, länsiprofiili. Kuvattu idästä. Kuva: Terhi Taipaleenmäki. Oikealla alhaalla AKDG7192:41. Koepisto 2, itäprofiili. Kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Ilmakuva Pirilän pihapiiristä 1960-luvulla. Nykyisen parkkipaikan kohdalla on sijainnut tuolloin rakennuksia, ja parkkialueen länsipuolella viljelyksiä, polku sekä pihapiiriin johtanut ajotie. Parkkialueen länsipuoli on merkitty kuvaan punaisella ympyrällä. Navetan koillispuolella sijaitsi 1960-luvulla ruokala, jonka kaakkoispuolella on nurmi-/hiekkalue – ympäröity kuvaan sinisellä. Kuva: Kempeleen kunta 2022a: 10.

Sementtitiilisen navetan ympäristö

Pihapiirin kaakkoispuolella sijaitsee vuonna 1911 rakennettu sementtitiilinen navetta, jota on käytetty myös sikalana ja vuoden 1956 jälkeen Konekouluna. Rakennus paloi vuonna 1990, jonka jälkeen se korjattiin sekä sisältä että ulkoa. Nykyään tiloissa toimii Oulun seudun ammattiopiston Kempeleen yksikön pajatilat.¹¹

Navetan luoteisseinustalla on kapea nurmi- ja istutusalue, ja koillis-, kaakkois- sekä lounaispuolella asfaltoitua piha-aluetta sekä pieni kivetty puutarha. Rakennuksen koillispuolella olevan asfalttipolun koillispuolella on puolestaan nurmialue, jossa kasvaa suurikokoisia lehti- ja havupuita. Polun vieressä on myös kaksi valotolppaa. Navetan luoteispuolisen nurmialueen kairauksissa nurmen alla havaittiin hiesuista hiekkaa sekä pikkukiviä. Kerros vaikuttaa nuorelta tasauserrokselta, joka on todennäköisesti syntynyt nurmialueen pohjauksen yhteydessä. Koillispuolisella nurmialueella ruokamullan alla havaittiin lähinnä vaaleanruskeaa, savista ja hiesuista hienoa hiekkaa. Aivan puurivistön kaakkoispäässä, hiekan seassa oli myös yksittäisiä tiilimuruja. Vanhan navetan koillispuolella on sijainnut 1940-luvulla ratasliiteri, 1960-luvulla ruokalarakennus, joka on purettu 1960-luvulla sekä vuonna 1968 aittoja.¹² Kohdalla, jossa kairauksessa havaittiin tiilimurua, on sijainnut ainakin 1960-luvulla puutarhakoulun toimintaan liittynyt nurmi-/hiekk-alue (ks. sivun 23 kuva).

Kartta 1, johon on merkitty sementtitiilisen navetan ympäristö punaisella ympyrällä, asfalttipolku sinisellä ja nurmialue vihreällä viivalla. Kartta: Sarri Suortti, Museovirasto.

Vasemmalla AKDG7192:4. Navetta ja sen edustalla oleva kapea nurmialue. Kuvattu lännestä. Oikealla AKDG7192:16. Navettarakennuksen koillispääty ja inventoitavan alueen koillisosa, jonka alueella kasvaa suurikokoisia puita. Kuvattu pohjoisesta. Kuvat: Terhi Taipaleenmäki.

¹¹ Tiikkaja 2010: 26, 29, 34.

¹² Tiikkaja 2010: 24, 29.

Pirilän pihapiiri 1900-luvun alussa. Tontilla nykyään olevan pitkän piharakennuksen sekä maapohjaisen polun kohdalla on ollut 1900-luvun alussa pieni (ympyröity kuvaan mustalla katkoviivalla) ja pitkä rakennus. Kuvassa erottuu katkoviivan sisäpuolella myös hirrestä rakennetun vanhan päärakennuksen pääty ja sen takana oleva uudempi päärakennus. Kuvakaappaus: Tiikkaja 2010: 21. Alkuperäinen kuva: Koponen (toim.) 1983: 229.

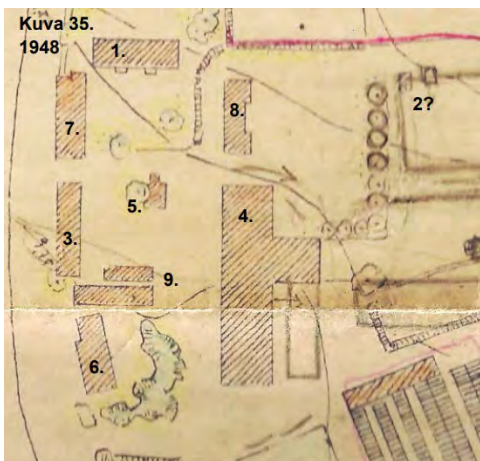

Vasemmalla ylhäällä AKDG7192:5. Oikealla ylhäällä AKDG7192:15. Kuvia pihapiirin keskeltä – pitkä piharakennus, aitat ja valkoinen päärakennus. Kuvattu etelästä ja koillisesta. Vasemmalla alhaalla AKDG7192:71. Oikealla alhaalla AKDG7192:27. Nurmialueen keskellä olevat istutusalueet ja niiden kohdalla oleva rakennuksen pohja. Kuvattu luoteesta ja koillisesta. Kuvat: Terhi Taipaleenmäki.

Nurmialueen keskivaiheilla olevien istutusten kohta ja istutusten välinen nurmialue on hieman koholla muuhun nurmialueeseen nähden. Kairauksissa kohdalla havaittiinkin suoraan nurmen alla rakennuksen pohja (X: 7202211,77, Y: 26475789,23), jonka kiviin/betonilaattaan sekä mahdolliseen puulattiaan kairaus pysähtyi. Rakennuksen pohjan koillis-, kaakkois- ja luoteispuolen kairauksissa nurmen alla havaittiin

vaaleanruskeaa, paikoin nokista, savista ja osin multaista hienoa hiekkää. Nurmialueen keskivaiheilla olevien istutusten kohdalla on sijainnut neliömäinen rakennus/rakennuksia 1900-luvun alusta aina 2000-luvulle saakka, joilla on ollut useita käyttötarkoituksia (ks. alla oleva kartta, nro 5.). Rakennuksia on käytetty muun muassa pumppuhuoneena, maitohuoneena, kellarina, autotallina sekä huvimajana. Rakennuksen edessä on ollut myös ajoluiska. Huvimaja, jossa oli tiilestä muurattu pihagrilli, on purettu kohdalta vasta 2000-luvun alussa. **Rakennuksen pohjaa ehdotetaan tarkkuusinventoinnin perusteella muuksi kohteeksi, sillä se on osa Pirilän tilan historiallista jatkumoa.** Kohdekuvaus löytyy luvusta 4.

Rakennuksen pohjan luoteispuolella maanpinnalle erottuu puolestaan hieman koholla oleva, koillis-lounaissuuntainen kaistale, jonka kairauksissa havaittiin tiili- ja hiilimuruista multaista hiekkää. Kaira upposi kaistaleen kohdalla helposti maahan. Koholla olevan alueen koillispäähän kaivettiin **koekuoppa 14.** 40 x 35 cm kokoisen kuopan syvyys oli 40 cm. Nurmen ja sen mullan alla oli multaista tiili- ja hiilimuruista hiekkää 10–15 cm paksusti ennen vaalean kirjavaa hienoa hiekkää, jossa oli punaista savea sekä hiiltä läikkinä. 7-14 cm paksussa kerroksessa oli myös jonkin verran tiilimurua. Tämän kerroksen alla oli ruskeaa, hiili- ja tiilimuruista hienoa hiekkää 15 cm paksusti. Kerroksen alaosa oli sen yläosaa harmaampi ja nokisempi. Hiekkää seurasi punertava savi, jossa oli tiilimurua ja hiiltä. Koekuopan kaivu jätettiin tämän kerroksen pintaan, sillä kohdalla oli niin suuria juuria, ettei kuoppaa pystynyt kaivamaan enää syvemmälle. Koekuopan 14 kohdalla ei havaittu löytöjä. Rakennuksen pohjan luoteispuolella, hieman koholla olevan alueen kohdalla on ollut vielä vuonna 2009 suurikokoinen tammi. Alueella on ollut myös muita istutuksia, mikä selittää ainakin osaltaan kohdalla olevan tiilisen ja hiilisen kerroksen multaisuuden sekä suuret juuret.

Ylhäällä vasemmalla asemapiirustuskooste pihapiiriin rakennuksista 1940-luvun lopulla. Nykyisen piharakennuksen (nro 3) kaakkoispuolella ja maapohjaisen polun kohdalla on sijainnut aittarakennuksia (nro 9). Koekuopassa 3 havaittu kivijalkakivi liittyy näihin rakennuksiin. Nurmialueen keskivaiheilla olevien istutusten kohdalla on puolestaan ollut mm. maitohuone, joka muutettiin 1970-luvulla huvimajaksi (nro 5). Kuvakaappaus: Tiikkaja 2010: 29. Alkuperäinen kuva: OSAOKA Rakennuspiirustukset, Koneenkorjauskoulu 1968–1980, Johtajan as.rakennus 1972, Vanhoja piir. 1947–1952, arkistotunnus la, Karjapohjola, Pirilän tilan yleissuunnitelma, päivätty Helsingissä 16.10.1948. Oikealla ylhäällä kuva huvimajan sijainnista pihapiirissä (valkoinen katkoviiva). Huvimajan vieressä on ollut suurikokoinen puu, jonka kohdalla

inventoinnin aikana havaittiin multaista, hiilistä ja tiilistä maata. Kuvakaappaus: Tiikkaja 2010: 13. Alhaalla vasemmalla AKDG7192:73. Koekuoppa 14 ja sen luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Pitkän piharakennuksen edustan kairauksissa, polun kohdan koillispuolella, nurmen ja sen mullan alla havaittiin kairauksissa puolestaan ruskeaa hienoa ja karkeaa hiekkaa noin 7 cm paksusti. Tämän alla oli nokista ja ruskeaa hienoa/keskikarkeaa hiekkaa 4 cm paksusti ennen tummempaa, nokista, hiilistä ja tiilimurskaista hienoa hiekkaa. Tämän kerroksen paksuus oli noin 8 cm. Samankaltaista nokista ja tiilimurskaista maata havaittiin paikoitellen myös aittojen ympäristössä, etenkin niiden lounaispuolella, mutta ohuemmin. Aitan vierustan hiekan seassa havaittiin myös punamultaa. Maa oli aittojen ympäristössä kuitenkin enemmän savista/hiesuista kuin pitkän piharakennuksen edessä. Hiekkainen ja kivinen savi oli osin punertavaa. Nokisen maan alta tuli aittojen kohdalla paikoin täysin puhdasta ja vaaleanruskeaa hienoa hiekkaa.

Pitkän piharakennuksen vierustalle kaivettiin kaksi koekuoppaa, kuopat 10 ja 13. **Koekuoppa 13** sijoitettiin rakennuksen kaakkoispuolelle alueelle, jossa kulttuurikerroksia oli havaittu kairaamalla. 45 x 50 cm kokoisen kuopan syvyys oli 55–60 cm. Nurmen ja sen mullan alla oli sepelistä ja tiilimuruista hiekkaa 6-8 cm paksusti. Tämän alla oli nokisen kirjava hieno hiekka, jossa oli hiilitäpliä, tiilimurua sekä punertavaa savea läikkinä. Kerroksen paksuus vaihteli 9-11 cm välillä. Kerrosta seurasi osin kerroksellinen, mutta kirjava kerros, joka koostui ruskeasta hiilisestä savesta, tiilimurskasta ja tiilenpaloista, nokisesta hiekasta ja rapautuneista/palaneista kivimuruista. Koekuopan koillisreunalla kerroksessa oli lisäksi maatonut puuta, todennäköisesti laudan katkelma. Kerroksen paksuus oli 16 cm ja sille annettiin tunnus Y1. Kerroksen Y1 alla oli kerros Y2, joka koostui nokisesta hienosta hiekasta, jossa oli hiiltä sekä yksittäisiä tiilimurusia. Kerroksen paksuus oli 4-9 cm. Tämän alla oli kerrosta Y3 2-4 cm paksusti, joka koostui hiilisestä vaaleanruskeasta hienosta hiekasta. Kerroksen Y3 alla oli puolestaan kerros Y4 (6-8 cm), joka oli nokista hienoa hiekkaa, jossa oli yksittäisiä hiilen paloja. Kerrosta Y4 seurasi 6-7 cm paksu kerros Y5, joka koostui vaaleanruskeasta hienosta hiekasta, jossa oli selkeitä paloläikkiä. Kerros vaikutti kulotuskerrokselta ennen alueen pohjamaata ja sen alapinnalla oli 0,5 cm paksu nokirantu. Kaikkia yllämainittuja kerroksia oli lähes koko koekuopan alueella. Koekuopan kohdalla havaittujen kulttuurikerrosten paksuus oli noin 28–37 cm. Kerroksista Y1 ja Y2 talletettiin muutamia löytöjä – kerroksesta Y1 vihreää esinelasia sekä palanutta luuta, ja kerroksesta Y2 palamatonta luuta sekä liitupiipun varren katkelma. Koekuopan 13 kohdalta ei tavattu moderneja löytöjä, kuten kirkasta ikkunalasia ja teollisesti valmistettuja nauvoja, kuin sepelisen hiekan alla olleesta nokisesta hiekasta. Moderneja löytöjä ei talletettu.

AKDG7192:77. Koekuopan 13 koillisprofiili. Kuvattu lounaasta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Pitkän piharakennuksen edustaa on käytetty ainakin 1900-luvulla kulkureittinä. Rakennuksia tuona aikana alueella, jossa havaittiin inventoinnin aikana tummempaa, nokista, hiilistä ja tiilimurskaista hienoa hiekkaa, ei vaikuta kartta-asemointien perusteella olleen, vaan tiilisen päärakennuksen, navetan ja piharakennusten välissä on ollut neliömäinen ja avonainen piha polkuineen. Kerroksissa ei myöskään havaittu 1900-lukuun viittaavaa esineistöä aivan kuin alueen pintakerroksissa. Kulttuurikerrokset ajoittuvat 1900-lukua vanhemmiksi myös siinä havaitun tiilimurskan vuoksi. Lisäksi kun vuodelta 1844 peräisin oleva Kempeleen pitäjänkartta asemoidaan nykyiselle asemakaavalle, voidaan havaita, että 1800-luvun puoliväliä vanhempi Pirilän tilan päärakennus on mahdollisesti sijainnut pitkän piharakennuksen ja tiilisen navettarakennuksen välisellä alueella.

Koekuoppa 10 kaivettiin pitkän piharakennuksen koillispuolelle, sen ja lounaisimman aitan väliin. 45 x 60 cm kokoisien kuopan syvyys oli 90–100 cm. Nurmen ja sen mullan alla oli multaista hiekkaa noin 20 cm paksusti ennen kuopan lounaisreunalla kulkevaa kaakko-luodesuuntaista sadevesiputkea. Putki jätettiin paikoilleen ja koekuoppaa kaivettiin syvemmälle sen koillisosasta 40 x 35 cm kokoiselta alueelta. Multaista hiekkaa seurasi nokinen hieno hiekka, jossa oli vähän tiilimuraa. 14 cm paksuisen kerroksen alla oli selkeä tiilinen ja tiilimurskainen purkukerros, jonka seassa oli ruskeaa keskikarkeaa hiekkaa sekä hiiltä. Isommat tiilet sijaitsivat kerroksen yläpinnalla. Kerroksen paksuus oli 16–25 cm. Purkukerroksen alla oli vaaleanharmaata hiilipilkkuista hienoa hiekkaa 6 cm paksusti ennen 4 cm paksua ruskean hienon hiekan kerrosta. Tätä seurasi 2 cm paksu kerros vaaleanruskeaa hienoa hiekkaa, jonka alla oli nokisempaa ja tiilimuruisempaa ruskeaa hienoa hiekkaa 9 cm paksusti. Ennen alueen pohjamaata, kuopan pohjalla oli vielä 5 cm paksu vaalean kirjava hieno hiekka. Pohjamaan pinta vaikutti kulotetulta ja se sijaitsi noin 80 cm syvyydellä nurmen pinnasta. Koekuopan 10 kohdalla olleiden kulttuurikerrosten paksuus oli noin 25–30 cm ja ne alkoivat purkukerroksen alta. Koekuopan kohdalla ei havaittu löytöjä.

AKDG7192:79. Koekuopan 10 kaakkoisprofiili, kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuopan 10 koillispuolella havaittiin kuopan kaivun yhteydessä lisäksi matala, maastossa heikosti erottuva neliömäinen kohouma. Tämä noin 6 x 7 metrin kokoinen kohouma oli vain noin 10 cm korkea. Kohouman alueella kasvaa suurikokoinen havupuu sekä tiheää pensaikkoa. Alueelle oli myös kasattuna useampi rivi kattotiiliä, mikä vaikeutti kohouman havainnointia. Kohouman koillisosassa on sijainnut Pirilän tilan vanhempi hirsistä rakennettu päärakennus (ks. kartta 5), mutta se ei asemoidu kartoissa kuitenkaan koko kohouman alalle. Kohouma on mahdollisesti syntynyt vanhan päärakennuksen purun ja alueelle tehtyjen pensas- ja puuistutusten yhteydessä. Kyseessä voi olla myös vanhemman rakennuksen perustus.

Myös aittojen taakse kaivettiin kaksi koekuoppaa, kuopat 11 ja 13. **Koekuoppa 11** kaivettiin keskimmäisen ja lounaisimman aitan väliin, aittojen taakse eli niiden luoteispuolelle. 45 x 65 cm kokoisen kuopan syvyys oli 22–55 cm. Nurmen ja sen mullan alla oli tiilimurskaista ja hiilistä punertavaa savea noin 20 cm paksusti ennen 3 cm paksua mahdollista palokerrosta, jonka alapinnalla oli tiiltä. Punertavan saven alla havaittiin kaakko-luodesuuntaisen kivijalan katkelma (kivijalka 2), joka koostui kahdesta isommasta (esillä 35 x 40 ja 20 x 27 cm) ja kahdesta pienemmästä (25 x 14 ja 14 cm) luonnonkivistä. Kivet liittyvät kartta-asemointien perusteella paikalla olleeseen vanhempaan päärakennukseen. Kivet jätettiin paikoilleen. Palokerroksen alla, kuopan koillisreunalla oli puolestaan nokista vaaleanharmaata hienoa ja keskikarkeaa hiekkaa, jossa oli hiiltä sekä tiilimurua. Kerroksen paksuus oli 6-12 cm ja siitä löydettiin muutama palamaton luu. Luut talletettiin kokoelmiin. Hiekkaa seurasi hieman tummemman harmaa hieno hiekka (4-8 cm) ennen maatuneita puita, joiden pintaan koekuopan kaivu lopetettiin.

Vasemmalla AKDG7192:81. Koekuoppa 11 ja siinä havaittu kivijalan katkelma. Kuvattu kaakosta. Oikealla AKDG7192:83. Koekuopan 11 koillisprofiili, kuvattu lounaasta. Kuvat: Terhi Taipaleenmäki.

Koekuoppa 12 kaivettiin keskimmäisen ja koillisimman aitan väliin, niiden luoteispuolelle. 35 x 35 cm kokoisen kuopan syvyys oli 40 cm. Kuopan kohdalla nurmen ja sen mullan alla oli punertavaa, tiilimurskaista ja hiilistä savea, kuten koekuopassa 11. Kerros oli 25 cm paksu ja siinä havaittiin muoviva. Kerroksen alla oli yksittäinen luonnonkivi (25 x 20 cm) sekä paksuja juuria, joiden vuoksi kuoppaa ei voinut syventää. Kuopan kohdalla ei havaittu löytöjä.

AKDG7192:88. Koekuopan 12 kaakkoisprofiili, kuvattu luoteesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella havaittiin puolestaan kaakko-luodesuuntaisen kivijalan (kivijalka 1) katkelma (225 x 28 x 35 cm), joka liittyy vanhaan Pirilän päärakennukseen. Kivijalasta (X: 7202238,74, Y: 26475783,04) on esillä aittaan ulottuva pitkä lohkokivi (80 x 28 x 35 cm) sekä yksittäinen luonnonkivi (65 x 50 cm). Kivien välissä on tiiliä ainakin kahdessa tasossa ja kolme rinnakkain. Tiilien yhteydessä on laastia. Kivijalan lounaispuolen kairauksissa maa oli todella löyhää ja kaira pysähtyi noin 20 cm syvyydessä kiveen. Toisessa kohdassa mullan alla havaittiin ruskeaa hienoa hiekkaa. Kivijalan koillispuolen kairauksissa havaittiin lisää kiviä noin 5 cm syvyydessä ja kohdalla, jossa kiviä ei ole, tuli vastaan multaista hiekkaa, jonka alla oli tiilimurskaista ja nokista hiekkaa.

Pohjoisimman aitan takana on noin 180–360 x 200–300 cm kokoinen kuoppa (X: 7202246,88, Y: 26475781,33), jonka kohdalta näkee aitan alle. Kuoppa nousee ja mataloituu Piriläntietä kohti, ja sitä peitti inventoinnin aikaan pensaat. Kuopan lounaisreunalla erottui osin yksittäinen kaakko-luodesuuntainen lohkokivi, jonka ympärillä on pehmeää maata. Kuopan kairauksissa havaittiinkin, että 7 cm paksun pintakerroksen alla on koko kairan pituudelta löyhää ruskeaa hiekkaa, jossa on pikkukiviä. Aivan kairauksen pohjalta tuli vastaan tiilimurua. Kuoppa tarkistettiin uudelleen marraskuun alussa, jolloin kuopan kohdalla ei ollut enää niin paljon kasvillisuutta. Tällöin havaittiin, että kuopan lounaisosassa on noin 60 cm korkea, kaakko-luodesuuntainen kivijalka/seinämä, joka jatkuu aitan alta kohti Piriläntietä. Kivijalan/seinämän päällä on maata noin 30 cm paksusti, eikä se erotu maanpinnalla muuten kuin aivan aitan länsinurkalla.

Vasemmallä AKDG7192:31. Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella oleva kivijalan katkelma. Kuvattu lounaasta. Oikealla AKDG7192:30. Pohjoisimman aitan takana oleva kuoppa. Kuvattu lounaasta. Kuvat: Terhi Taipaleenmäki.

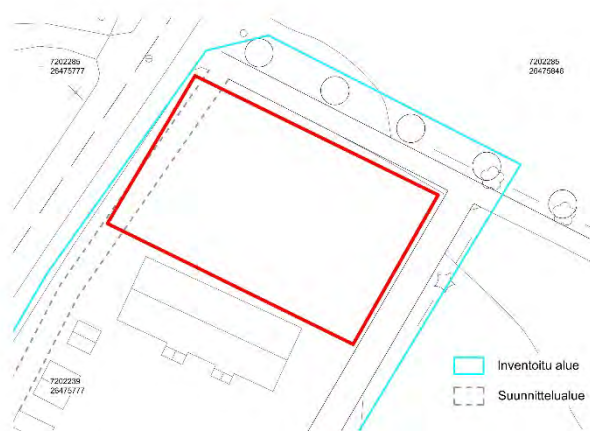
Kolmen aitan kohdalla, jonka ympäristön kairauksissa havaittiin paikoitellen myös nokista ja tiilimurskaista hiekkaa, on sijainnut vanhojen karttojen ja kirjallisten lähteiden mukaan Pirilän tilan vanha päärakennus. Hirsinen vuonna 1853 rakennettu päärakennus purettiin kohdalta vuonna 1972, jonka jälkeen aitat siirrettiin nykyisille paikoilleen¹⁴. Aittojen kohdan kerrokset ovat kuitenkin ainakin osittain sekoittuneet vanhan rakennuksen purun yhteydessä. Keskimmäisen aitan edustalla ja aittojen takana havaitut kivijalan katkelmat ja pohjoisimman aitan takana oleva kuoppa liittyvät todennäköisesti vanhaan päärakennukseen ja ajoittuvat siten 1900-lukua vanhemmiksi (ks. sivun 8 vasemmanpuoleinen kuva). Huomattavaa on, että koekuopissa 10, 11 ja 13 havaittiin vanhan päärakennuksen kivijalkaa syvemmällä olevia kulttuurikerroksia, jotka kertovat alueen vanhemmasta toiminnasta ja jotka viittaavat siihen, että vanhan päärakennuksen alla ja ympäristössä on todennäköisesti säilynyt alueen vanhempaan toimintaan liittyviä kerroksia ja mahdollisia rakenteita. **Pitkän piharakennuksen edustalla olevaa aluetta, jossa havaittiin kulttuurikerroksia, kivijalan katkelmia sekä koillisimman aitan takana olevaa kuoppaa ympäristöineen ehdotetaan kokonaisuutena tarkkuusinventoinnin perusteella historiallisen ajan muinaisjäännöksi.** Muinaisjäännöksen kohdekuvaus löytyy luvusta 4 ja muinaisjäännösalueen rajausehdotus kartassa 3.

Pirilän tiilisen päärakennuksen, joka on rakennettu vuonna 1885¹⁵, edessä olevan nurmialueen kairauksissa nurmen alla havaittiin pääasiassa ruskeaa savista hiekkaa, jossa oli vähän hiiltä ja nokea, ja tämän alla ollut ruskea keskikarkea hiekka. Aivan rakennuksen lounaisosan tuntumassa nurmen alla ollut maa vaikutti kulttuurikerroksen sekaiselta vaalealta hiekalta, joka liittyy todennäköisesti alueella oleviin viemärointeihin. Kaivojen kannet sijaitsevan asfaltoidun polun puolella.

Nurmialue Pirilän päärakennuksen koillispuolella

Pirilän päärakennuksen takana on nurmialue, jonka koillisreunalla kasvaa suurikokoisia puita. Yksittäisiä puita on istutettu myös alueen keski- ja luoteisosaan. Aivan rakennuksen takana on laajahko ja kaareva hoitamaton istutusalue, jonka kasvisto on heinittynyt. Nurmialueen pohjoisnurkan tuntumaan on lisäksi rakennettu laatoitettu oleskelualue, jossa on penkki.

Aivan rakennuksen vieressä havaittiin vain sekoittuneita ja multaisia hiekkakerroksia. Nurmialueen kairauksissa hiekkaisen mullan alla todettiin olevan 17–20 cm paksusti savista hiekkaa, joka vaikuttaa vanhalta peltokerrokselta. Nurmialueen kaakkoisosan maa on savisempaa kuin alueen luoteisosassa, jossa kerrokset ovat multaisempia ja hiekkaisempia. Vaikuttaakin siltä, että peltokerroksen sekaan on sekoittunut nurmialueen kaakkoisosassa jonkin verran kulttuurimaata. Oleskelualueen ympäristössä nurmen alta tuli vastaan lähinnä hiekkaa.

Ote kartasta 1, johon on merkitty punaisella viivalla Pirilän nykyisen päärakennuksen takana oleva nurmialue. Kartta: Sarri suortti, Museovirasto.

¹⁴ Tiikkaja 2010: 18–19, 28–29.

¹⁵ Tiikkaja 2010: 18–20.

1700-luvulta peräisin olevien karttojen ja vuonna 1899 otetun valokuvan perusteella, Pirilän tilan valkoisen päärakennuksen takana on sijainnut lähinnä peltoa. 1920-luvulla otetussa kuvassa talon takana erottuu kuitenkin jo tiheä puurykelmä ja tien varrella kuusiaita.¹⁶

AKDG7192:18. Pirilän päärakennuksen takana oleva nurmialue. Kuvattu koillisesta. Kuva: Terhi Taipaleenmäki.

Pirilän tila kuvattuna vuonna 1899 kirkontornista. Mustalla katkoviivalla on ympäröitynä tilan päärakennukset. Tilan ympärillä on peltoa. Kuvakaappaus: Tiikkaja 2010: 18. Alkuperäinen kuva: Uno Wegelius, Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.

¹⁶ Tiikkaja 2010: 21.

Pirilän tila 1920-luvulla otetussa kuvassa. Vaalean päärakennuksen takana kasvaa suurikokoisia puita. Kuvakaappaus: Tiikkaja 2010: 20. Alkuperäinen kuva: Koponen (toim.) 1983: 229.

4. Kohdekuvaukset

Pitkän piharakennuksen vierustan kulttuurikerrokset, kivijalan katkelmat ja kuoppa

Kohteen nimi: Pirilä, **UUSI KOHDE**

Laji-, tyyppi- ja ajoitustiedot: kiinteä muinaisjäännös / asuinpaikat, talonpohjat - kivrakenteet, kellarit / historiallinen aika

Koordinaatit: X: 7202232,11, Y: 26475776,23, Z: 11,40 m mpy (alueen keskikohta)

Kuvaus: pitkän piharakennuksen vierustan kulttuurikerrokset, kivijalan katkelmat (2 kpl) ja kuoppa

Pirilän kiinteään muinaisjäännöskohteeseen kuuluu vanhan Pirilän pihapiirin luoteisosassa olevan pitkän piharakennuksen kaakkois- ja koillispuolella havaitut kulttuurikerrokset sekä keskimmäisen aitan kaakkois- ja luoteispuolella olevat kivijalan katkelmat ja koillisimman aitan takana oleva kuoppa. Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella oleva kivijalan katkelma (kivijalka 1) ja koillisimman aitan takana oleva kuoppa erottuvat maastossa hyvin, mutta pitkän piharakennuksen vierustalla, kulttuurikerrosten kohdalla ei havaittu kiinteitä rakenteita. Kivijalan katkelma 1 ja kulttuurikerrokset sijaitsevat nurmialueella ja kuopan kohdalla kasvaa tiheä pensaikko. Toinen kivijalan katkelma (kivijalka 2) sijaitsee maanalla.

Kulttuurikerrokset

Koordinaatit: X: 7202219,739, Y: 26475773,51, Z: 11,15 m mpy

Pirilän puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja piharakennus. Pitkän piharakennuksen edustan **kairauksissa** nurmen ja sen mullan alla havaittiin kairauksissa ruskeaa hienoa ja karkeaa hiekkaa noin 7 cm paksusti. Tämän alla oli nokista ja ruskeaa hienoa/keskikarkeaa hiekkaa 4 cm paksusti ennen tummempaa, nokista, hiilistä ja tiilimurskaista hienoa hiekkaa. Tämän kerroksen paksuus oli noin 8 cm. Näistä kerroksista kaksi viimeistä tulkittiin inventoinnin aikana 1900-lukua vanhemmiksi kulttuurikerroksiksi. Kerroksissa ei havaittu 1900-lukuun viittaavaa esineistöä eikä kohdalle paikannu kartta-asemoinneissa rakennuksia 1900-luvulla. Kulttuurikerrokset ajoittuvat 1900-lukua vanhemmiksi myös siinä havaitun tiilimurskan vuoksi.

Samankaltaista nokista ja tiilimurskaista maata havaittiin paikoitellen myös aittojen ympäristössä, etenkin niiden lounaispuolella, mutta ohuemmin. Aitan vierustan hiekan seassa havaittiin myös punamultaa. Maa oli aittojen ympäristössä lisäksi enemmän savista/hiesuista kuin pitkän piharakennuksen edessä. Hiekkainen ja kivinen savi oli osin punertavaa. Nokisen maan alta tuli aittojen kohdalla paikoin täysin puhdasta ja vaaleanruskeaa hienoa hiekkaa. Aittojen ympäristössä olevat maakerrokset vaikuttavat ainakin osittain sekoittuneet vanhan, vuonna 1853 rakennetun päärakennuksen purun yhteydessä vuonna 1972, osin kerrokset vaikuttivat koskemattomilta.

Kulttuurikerrosten kohdalla tehdyissä **koekuopissa 10 ja 13** havaittiin, että kohdalla on jäljellä kulttuurikerroksia noin 25–37 cm paksusti. Koekuoppien havainnot olivat samankaltaisia kairausten havaintojen kanssa. Koekuopan 13 kohdalla nurmen ja sen mullan alla havaittiin seitsemän kerrosta ennen alueen pohjamaata. Kerrokset nurmen alla olivat seuraavat: sepelinen ja tiilimuruinen hiekka (6-8 cm), nokisen kirjava hieno hiekka, jossa hiilitäpliä, tiilimurua sekä punertavaa savea läikkinä (9-11 cm), kerroksellinen, mutta kirjava kerros Y1, joka koostui ruskeasta hiilisestä savesta, tiilimurskasta ja tiilenpaloista, nokisesta hiekasta ja rapautuneista/palaneista kivimuruista sekä puun katkelmasta (16 cm), nokinen hieno hiekka Y2, jossa hiiltä sekä yksittäisiä tiilimurusia (4-9 cm), hiilinen vaaleanruskea hieno hiekka Y3 (2-4 cm), nokinen hieno hiekka Y4, jossa oli yksittäisiä hiilen paloja (6-8 cm) sekä vaaleanruskea hieno hiekka Y5, jossa selkeitä paloläikkiä (6-7 cm) ja alapinnalla 0,5 cm paksu nokirantu. Kulotuskerrokselta vaikuttavan kerroksen alla oli alueen pohjamaa. Kaikkia yllämainittuja kerroksia oli lähes koko koekuopan alueella. Kerroksesta Y2 talletettiin muun muassa palamatonta luuta sekä liitupiipun varren katkelma.

Koekuopan 10 kohdalla nurmen ja sen mullan alla olleita kerroksia havaittiin myös seitsemän kappaletta. Kerrokset olivat seuraavat: nokinen ja tiilimuruinen hieno hiekka (14 cm), tiilipurku (16–25 cm), vaaleanharmaa hiilipilkullinen hieno hiekka (6 cm), ruskea hieno hiekka (4 cm), vaaleanruskean hieno hiekka (2 cm), nokinen ja tiilimuruinen hieno hiekka (9 cm), vaaleankirjava hieno hiekka (5 cm) ja alueen pohjamaa.

Kivijalka 1

Koordinaatit: X: 7202238,74, Y: 26475783,04, Z: 11,37 m mpy

Pirilän puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja piharakennus. Kaakko-luodesuuntaisen kivijalan katkelma sijaitsee keskimmäisen aitan kaakkoispuolella ja se liittyy kartta-asemoinnin perusteella vanhaan Pirilän päärakennukseen, joka on rakennettu vuonna 1853 ja purettu vuonna 1972. Kivijalasta on esillä aittaan ulottuva pitkä lohkokivi (80 x 28 x 35 cm) sekä yksittäinen luonnonkivi (65 x 50 cm). Kivien välissä on tiiliä ainakin kahdessa tasossa ja kolme rinnakkain. Tiilien yhteydessä on laastia. Rakenteen koko kokonaisuudessaan on 225 x 28 x 35 cm. Kivijalan lounaispuolen kairauksissa maa oli todella löyhää ja kaira pysähtyi noin 20 cm syvyydessä kiveen. Toisessa kohdassa mullan alla havaittiin ruskeaa hienoa hiekkaa. Kivijalan koillispuolen kairauksissa havaittiin lisää kiviä noin 5 cm syvyydessä ja kohdalla, jossa kiviä ei ole, tuli vastaan multaista hiekkaa, jonka alla oli tiilimurskaista ja nokista hiekkaa.

Kivijalka 2

Koordinaatit: X: 7202238,20, Y: 26475773,27, Z: 11,20 m mpy

Pirilän puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja piharakennus. Kaakko-luodesuuntaisen kivijalan katkelma sijaitsee keskimmäisen ja lounaisimman aitan luoteispuolella ja se liittyy kartta-asemointien perusteella vanhaan Pirilän päärakennukseen, joka on rakennettu vuonna 1853 ja purettu vuonna 1972. Kivijalasta oli esillä koekuopan 11 kohdalla 65 cm pitkä ja 40 cm leveä pätkä, joka koostui kahdesta isommasta ja kahdesta pienemmästä kivistä. Suurempia luonnonkiviä oli esillä 35 x 40 ja 20 x 27 cm kokoisesti, ja pienempien kivien koko oli 25 x 14 ja 14 cm. Kiviä ei poistettu tarkkuusinventoinnin aikana, vaan ne peitettiin koekuopan kohdalta poistetulla maalla. Kivien kohdalla nurmen ja sen mullan alla oli tiilimurskaista ja hiilistä punertavaa savea noin 20 cm paksusti ennen

3 cm paksua palokerrosta, jonka alapinnalla oli tiiltä. Kivet havaittiin tämän punertavan saven alla. Palokerroksen alla, kuopan koillisreunalla oli puolestaan nokista vaaleanharmaata hienoa ja keskikarkeaa hiekkaa, jossa oli hiiltä sekä tiilimurua. Kerroksen paksuus oli 6-12 cm ja siitä löydettiin muutama palamaton luu. Hiekkaa seurasi hieman tummemman harmaa hieno hiekka (4-8 cm) ennen maatuneita puita, joiden pintaan koekuopan kaivu lopetettiin.

Kuoppa

Koordinaatit: X: 7202246,88, Y: 26475781,33, Z: 10,65 m mpy

Pirilän puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja piharakennus. Koillisimman aitan takana sijaitseva kuoppa on kooltaan noin 180–360 x 200–300 cm, ja sen kohdalta näkee aitan alle. Kuoppa nousee ja mataloituu Piriläntietä kohti, ja sitä peittävät pensaat. Syvimmillään kuoppa on noin 60 cm syvä. Kuopan lounaisosassa on noin 60 cm korkea, kaakko-luodesuuntainen kivijalka/seinämä, joka jatkuu aitan alta kohti Piriläntietä. Kivijalan/seinämän päällä on maata noin 30 cm, eikä se erotu maanpinnalla kuopan lounaisreunalla muuten kuin aivan aitan länsinurkalla. Kuopan lounaisreunalla erottuu osin myös yksittäinen kaakko-luodesuuntainen lohkokivi, jonka ympärillä on pehmeää maata. Kuopan kairauksissa havaittiinkin, että 7 cm paksun pintakerroksen alla on koko kairan pituudelta löyhää ruskeaa hiekkaa, jossa on pikkukiviä. Aivan kairauksen pohjalta tuli vastaan tiilimurua. Kuoppa on kartta-asemointien perusteella vanhan, vuonna 1853 rakennetun ja vuonna 1972 puretun päärakennuksen painunut kellari.

Rakennuksen pohja

Kohteen nimi: Pirilä 2, **UUSI KOHDE**

Laji-, tyyppi- ja ajoitustiedot: muu kohde / asuinpaikat, talonpohjat / historiallinen aika

Koordinaatit: X: 7202211,77, Y: 26475789,23, Z: 11,38 m mpy (alueen keskikohta)

Pirilän puistomaista pihapiiriä rajaa kolmelta sivulta tiilinen asuinrakennus, kolme aittaa, sementtitiilinen navetta ja ulkorakennus. Näiden rakennusten välinen alue on nurmialuetta. Nurmialueen keskivaiheilla on kaksi istutusaluetta, joiden kohta ja istutusten välinen nurmialue on hieman koholla muuhun nurmialueeseen nähden. Tarkkuusinventoinnin aikana kohdalla havaittiin suoraan nurmen alla noin 10,20 x 6,70 m kokoinen rakennuksen pohja, jonka kiviin/betonilaattaan sekä mahdolliseen puulattiaan kairaus pysähtyi. Koillis-lounaissuuntaiseen rakennuksen pohjaan liittyvät kivet/betoni eivät erotu maanpinnalle, vaan niiden päällä on nurmea. Rakennuksen pohjan koillis-, kaakkois- ja luoteispuolen kairauksissa nurmen alla havaittiin puolestaan vaaleanruskeaa, paikoin nokista, savista ja osin multaista hienoa hiekkaa.

Rakennuksen pohjan kohdalla on sijainnut neliömäinen rakennus/useampi rakennus 1900-luvun alusta aina 2000-luvulle saakka, joilla on ollut useita käyttötarkoituksia. Rakennuksia on käytetty muun muassa pumppuhuoneena, maituhuoneena, kellarina, autotallina sekä huvimajana. Rakennuksen edessä on ollut myös ajoluiska. Huvimaja, jossa oli tiilestä muurattu pihagrilli, on purettu kohdalta vasta 2000-luvun alussa.

5. Tulokset ja yhteenveto

Tarkkuusinventoitavalla alueella tehtiin pintahavainnointia, dokumentointia, koepistoja, koekuoppia sekä kairauksia. Työn aikana pyrittiin tunnistamaan ennestään tuntemattomia arkeologisen kulttuuriperinnön kohteita, rakennusjäännöksiä sekä maakerroksia. Maastossa tehtyjen havaintojen, yhdeksän koekuopan, kahden koepiston ja kairauksen perusteella asemakaavaan osoitettavan uuden rakennusalan kohdalla ei havaittu sellaisia rakennusjäännöksiä tai arkeologisia kerrostumia, jotka kuuluvat muinaismuistolain piiriin ja jotka tulisi ottaa kaavassa ja maankäytössä huomioon. Koekuopissa 4, 5, 8 ja 9 esiin tullut nokinen, hiilinen ja tiilimurskainen kerros, jonka nokisuus vaihtelee rakennusalan eri kohdissa, vaikuttaa alueelle rakennuspalon jälkeen tasatulta ja tiivistetyltä maalta. Koekuopasta 4 kerroksesta talletettiin eri-ikäisten löytöjen sirpaleita ja kuopasta 9 teollisesti valmistettu naula. Kuopassa 5 kerroksessa ei havaittu löytöjä, mutta kuopan 8 kohdalla oli taas piiposliinia. Koekuopassa 6 havaittu paksu palokerros sijaitsee puolestaan rakennusalan ulkopuolella. Huomioitavaa on, että rakennusalan läpi kulkee todennäköisesti myös koillis-lounaissyntyinen kaapelikaivanto, sekä alueen pohjoispuolella kaivanto, jossa on kaapeli/metallitanko.

Muun pihapiirin alueella havaittiin **pintahavainnoimalla** keskimmäisen aitan edustalla kivijalan katkelma, koillisimman aitan takana kuoppa, pihapiirin keskellä rakennuksen pohja ja pitkän piharakennuksen koillispuolella matala kohouma. Kivijalka ja pitkän piharakennuksen koillispuolella oleva kohouma liittyvät kohdalla ennen olleeseen hirsiseen päärakennukseen, jossa oli kaksi kuistia. Kuoppa on samaan rakennukseen kuulunut painunut kellari, jonka lounaisreunalla kulkee kivijalka/seinämä. Rakennuksen pohjan kohdalla on puolestaan ollut jo 1900-luvun alussa rakennus tai useita eri rakennuksia, joita on käytetty muun muassa maitohuoneena, autotallina ja 2000-luvun alkuun asti huvimajana. **Kairausten ja koekuoppien avulla** havaittiin rakennuksen/rakennusten pohja myös nykyisen maapohjainen polun kohdalla ja sen koillispuolella. Nämä rakennukset ajoittuvat 1900-luvulle. Toisessa aitan taakse tehdyssä **koekuopassa** havaittiin lisäksi toinen kivijalan katkelma, joka myös liittyy kartta-asemointien perusteella kohdalla olleeseen vanhaan päärakennukseen. 1800-luvun puoliväliä vanhempaa Pirilän tilan päärakennusta inventoinnin aikana ei havaittu pintahavainnoimalla tai kairauksin, vaikkakin rakennus on kartta-asemoinnin perusteella mahdollisesti sijainnut pitkän piharakennuksen ja tiilisen navettarakennuksen välisellä alueella. Kairausten ja koekuoppien perusteella pitkän piharakennuksen edustalla ja aittojen lounaispuolella on kuitenkin säilynyt pienellä alalla vanhempia kulttuurikerroksia. Muualla pihapiirissä kerrokset ovat sekoittuneet keskenään alueen muuttuneen rakennuskannan ja toimintojen aikana. Pirilän päärakennuksen takana oleva nurmialue vaikuttaa vanhalta pelloilta.

Vanhan Pirilän pihapiiri, joka on historiallinen asuinpaikka ja jolla on myös maisemallista arvoa, on määritelty tarkkuusinventoinnin alustavien tulosten perusteella muuksi kulttuuriperintökohteeksi (Pirilä, muinaisjäännöstunnus 1000045320). **Tarkkuusininventoinnin perusteella pitkän piharakennuksen edustaa, jossa sijaitsee selkeitä kulttuurikerroksia, keskimmäisen aitan edustalla ja aittojen takana olevia kivijalkoja ja koillisemmän aitan takana olevaa kuoppaa ympäristöineen esitetään kokonaisuutena historiallisen ajan kiinteäksi muinaisjäännökseksi.** Alueen koekuopissa havaitut kulttuurikerrokset sijaitsevat vanhan päärakennuksen kivijalkaa syvemmällä ja kertovat siten alueen vanhemmasta toiminnasta. Vanhan Pirilän pihapiirissä ei havaittu muilla alueilla **maan pinnalle erottuvia** kiinteäksi muinaisjäännökseksi luokiteltavia rakenteita eikä koekuopista selkeitä kulttuurikerroksia. Koekuopista havaitut vanhemmat esinelöytöjen katkelmat sekä kairauksissa erottuneet kulttuurikerrosten sekaiset maat kuitenkin kertovat alueen kerroksellisesta ja vanhemmasta käyttöhistoriasta.

Lähdeluettelo

Huurre, Matti ja Vahtola, Jouko 1991: *Oulujokilaakson historia*. Osakeyhtiö Liiton Kirjapaino, Oulu.

Kehusmaa, Aimo 2000: *Pohjanmaan Rantatie Pohjois-pohjanmaalla, inventointi*. Pohjois-Pohjanmaan liitto. Oulun tiepiiri, Oulu.

Koponen, Ismo (toim.) 1983: *Perinnealbumi, Pohjois-Pohjanmaa 1*. KIMY-KUSTANNUS OY, Mikkeli.

Laaja kohderaportti, Pohjois-Pohjanmaan liitto. Kempele, Taajaman osayleiskaava 2040, Rakennettu kulttuuriympäristö. Kempeleen kulttuuriympäristöohjelma 2005. Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015.

Tiikkaja, Jaana 2010: *Pirilän tila – Kempeleen kaunotar. Historiaa, kuntoarvio ja korjaussuunnitelma*. Diplomityö. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto, Korjausrakentamisen laboratorio.

Internetlähteet:

Kempeleen kunta. *Pirilä kartoissa. Pirilän ak, kaavahistoria*.

https://www.kempele.fi/media/tiedostot/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus-ja-maankaytto/ollila_pirila/pirila_kartat_kaavat.pdf

Kempeleen kunta 2022a. *Pirilän asemakaava. Maisema- ja kulttuuriympäristövaikutukset*. Maisema- ja kulttuuriympäristövaikutusten arviointi. Luonnosvaihe 3.5.2022.

https://www.kempele.fi/media/tiedostot/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus-ja-maankaytto/ollila_pirila/luonnos/liite-10.-maisema-ja-kulttuuriymparistovaikutukset-netti.pdf

Kempeleen kunta 2022b. *Kempeleen asemakaavan muutos, Pirilän alue. Keskusta/Ollila (101/001) Keskusta/Kirkonseutu (101/009) Hakamaa / Kuivalanperä (103/012). Asemakaavaselostus*.

Asemakaavaselostus luonnosvaihe khall 9.5.2022. https://www.kempele.fi/media/tiedostot/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus-ja-maankaytto/ollila_pirila/luonnos/pirila_selostus_luonnos_nahtaville.pdf

Mäkinie, Kaisa 2018: *Kirkonseudun asemakaavan muutos ja laajennus – kulttuuriympäristövaikutusten arviointi*. Sweco Ympäristö Oy.

https://www.kempele.fi/media/tiedostot/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus-ja-maankaytto/kirkonseudun-asuinalue/liite-10-23112018_kirkonseudun_akm_kulttuuriymp_vaiikutukset.pdf

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015, Kempele. Pohjois-Pohjanmaan liitto.

<https://pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2020/08/3521.pdf>

Kansallisarkisto: Maanmittaushallituksen kartat . MH Alue- ja rajakartat. MH MH 121/- -. Geographisch afrijtningh öfwer Salo och Limingå Sochnar i Österbotn belägna. . Kansallisarkisto. Viitattu 27.10.2022.

<https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=6030619982&aineistoid=2377869411>

Kansallisarkisto: Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 2444 08 Ia.* -/- -. Kempele, Lumijoki . Kansallisarkisto. Viitattu 27.10.2022.

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181740>

Vanhat kartat – Suomi. Maakirjakartta vuodelta 1707. KA f18: 5/1.

<https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/item/43987>

Kuvaluettelo

KUVANUMERO	KUVAUS	KUVAAJA
AKDG7192:1	Parkkialueen länsipuolella oleva nurmialue, johon kaivettiin koepistot 1 ja 2. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:2	Uuden rakennusalan kohta vanhan Pirilän pihapiirissä. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:3	Inventointialueen eteläosan nurmialue. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:4	Navetta ja sen edustalla oleva kapea nurmialue. Kuvattu lännestä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:5	Pirilän pihapiiriä. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:6	Uuden rakennusalan kohta vanhan Pirilän pihapiirissä. Kuvattu koillisesta	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:7	Pitkä piharakennus tutkimusalueen luoteisreunalla ja maapohjainen pihapolku. Koivujen kohdalla on ollut ennen ajotie pihalle. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:8	Vuonna 1967 palaneen rakennuksen ja pitkän piharakennuksen välinen alue, jossa on ollut muun muassa ajotie pihalle sekä pieni aittarakennus. Kuvattu idästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:9	Pitkä piharakennus pihapiirin luoteisreunalla. Kuvattu etelästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:10	Vanhan Pirilän pihapiiriä. Kuvan taka-alalla valkoinen päärakennus. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:11	Vanhan Pirilän pihapiiriä - taustalla tiilinen navetta. Puiden kohdalla on sijainnut 1900-luvulla piharakennuksia. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:12	Istutusalueiden välissä oleva rakennuksen pohja. Rakennus on toiminut mm. maitovarastona ja autotallina. Kuvattu lännestä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:13	Pirilän päärakennus ja sen edustalla oleva nurmialue. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:14	Kolme aittaa vanhan, hirrestä rakennetun päärakennuksen paikalla. Pihapiirin luoteisreuna. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:15	Kuva pihapiirin keskeltä – pitkä piharakennus, aitat ja valkoinen päärakennus. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:16	Navettarakennuksen koillispääty ja inventoitavan alueen koillisosa, jonka alueella kasvaa suurikokoisia puita. Kuvattu pohjoisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:17	Päärakennuksen kaakkoispuolella olevat kaivot. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:18	Pirilän päärakennuksen takana oleva nurmialue. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki

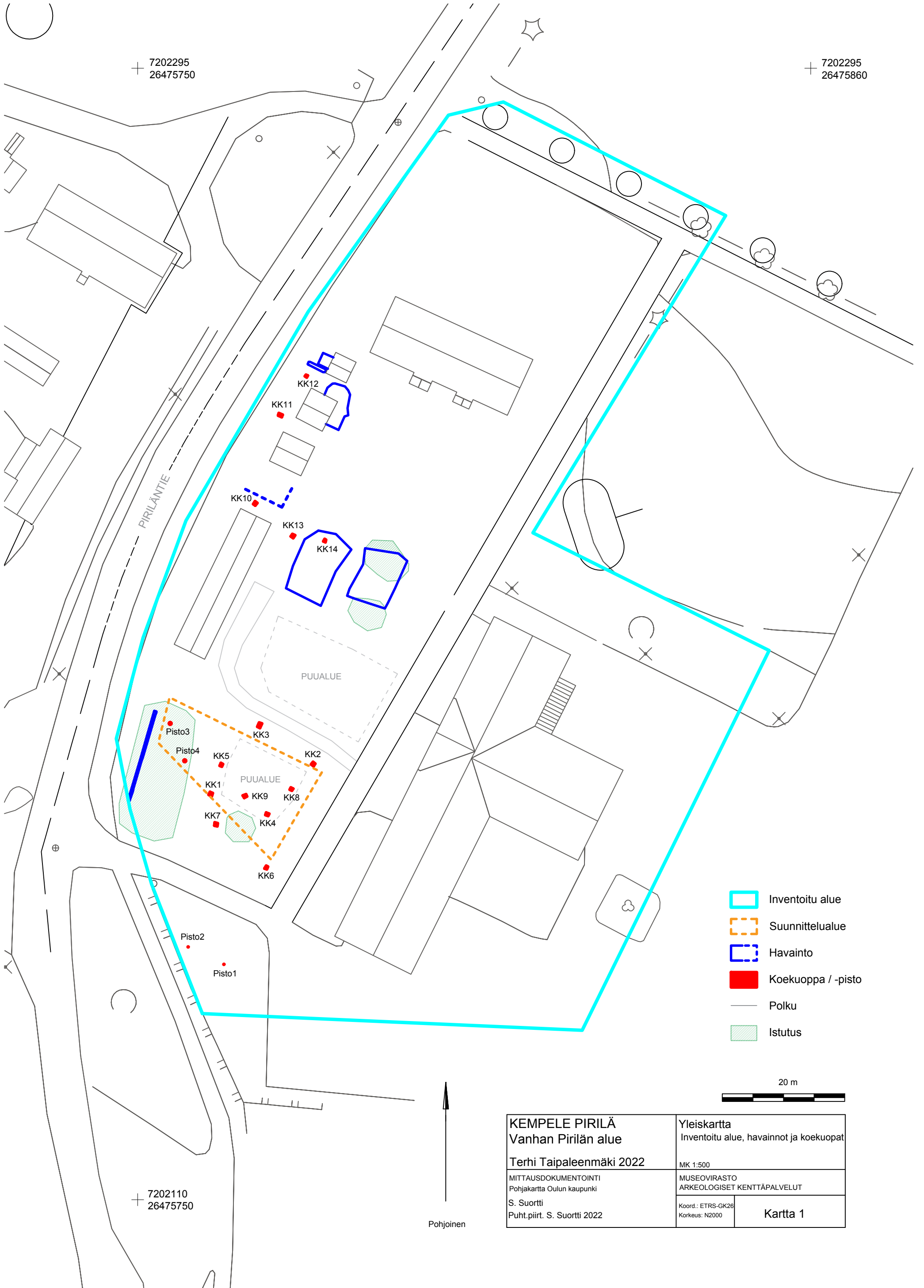
AKDG7192:19	Pirilän päärakennuksen takana oleva nurmialue ja sen pohjoisnurkkaan rakennettu laatoitettu istuma-alue. Kuvattu idästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:20	Pirilän päärakennuksen takana oleva istutusalue. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:21	Tiilisen navetan koillispuolella oleva nurmialue ja siihen istutetut puut. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:22	Tiilinen navetta ja sen kaakkoispuolelle rakennettu lisäosa. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:23	Pihapiirin länsireunalla on rakennuksen pohja ja kivijalka. Kivijalan luoteisreunasta on jäljellä noin 17 m pitkä katkelma, jossa on käytetty suuria lohkokiviä. Rakennus tuhoutui 1960-luvulla tulipalossa. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:24	Vuonna 1967 palaneen rakennuksen kivijalka pihapiirin lounaisnurkassa, Piriläntien puoleinen reuna. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:25	Vuonna 1967 palaneen rakennuksen kivijalka pihapiirin lounaisnurkassa, Piriläntien puoleinen reuna. Lähikuva. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:26	Vuonna 1967 palaneen rakennuksen kivijalka pihapiirin lounaisnurkassa, Piriläntien puoleinen reuna. Rakennuksen pohjan päällä kasvaa suuria puita ja istutuksia. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:27	Nurmialueen keskellä olevat istutusalueet ja niiden kohdalla oleva rakennuksen pohja. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:28	Nurmialueen keskellä olevat istutusalueet ja niiden kohdalla oleva rakennuksen pohja. Lähikuva rakennukseen kuuluvasta betonilaatasta. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:29	Työkuva. Tutkimusavustaja Sarri Suortti kairaa kohtaa, jossa havaittiin tiili- ja hiilimuraa. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:30	Pohjoisimman aitan takana oleva kuoppa. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:31	Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella oleva kivijalan katkelma. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:32	Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella oleva kivijalan katkelma. Lähikuva. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:33	Keskimmäisen aitan kaakkoispuolella oleva kivijalan katkelma. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:34	Kairaus maapohjaisen polun koillispuolelta alueelta, jossa kasvaa havu- ja lehtipuita rykelmässä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:35	Pitkän piharakennuksen edustan kairausnäyte, jonka pohjalla nokista, hiilistä ja tiilimurskaista maata.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:36	Pitkän piharakennuksen ja lounaisimman aitan väliin tehty kairaus.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:37	Päärakennuksen takana olevan nurmialueen kairausnäyte.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:38	Koepisto 1, länsiprofiili. Kuvattu idästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:39	Koepiston 1 sijainti. Kuvattu etelästä.	Terhi Taipaleenmäki

AKDG7192:40	Koepiston 2 sijainti. Kuvattu lännestä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:41	Koepisto 2, itäprofiili. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:42	Koekuoppa 2 ja siinä ollut kaapeli/metallitanko. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:43	Koekuopan 2 sijainti. Kuvattu etelästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:44	Koekuopan 2 luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:45	Koekuoppa 1 ja siinä ollut kaapelikaivanto lautoineen. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:46	Koekuopan 1 sijainti. Kaivanto lautoineen kulkee valopylvästä kohti. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:47	Koekuopan 1 luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:48	Koekuopan 1 lounaisprofiili. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:49	Koekuoppa 3. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:50	Löytöjä koekuopan 3 kohdalta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:51	Koekuopan 3 kaakkoisprofiili, jossa erottuu kiven päällä runsaasti ikkunalasia sekä kiven oikealla puolella oleva kaivanto, joka leikkaa myös ikkunalasia sisältävän kerroksen. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:52	Koekuopan 3 luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:53	Koekuoppa 4, jonka pohjalla on puhdas pohjamaa. Kuvattu koillisesta	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:54	Koekuopan 4 sijainti. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:55	Koekuopan 4 lounaisprofiili. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:56	Koekuoppa 5 kaivettuna pohjaan. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:57	Koekuopan 5 sijainti. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:58	Koekuopan 5 luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:59	Koekuoppa 6. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:60	Koekuopan 6 sijainti. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:61	Koekuopan 6 kaakkoisprofiili. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:62	Koekuoppa 8. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:63	Koekuopan 8 lounaisprofiili. Kuvattu koillisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:64	Koekuoppa 7. Kuvattu pohjoisesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:65	Koekuopan 7 pohjoisprofiili. Kuvattu etelästä	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:66	Koekuoppa 9. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:67	Koekuopan 9 sijainti. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:68	Koekuopan 9 koillisprofiili. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:69	Koepisto 3. Kuvattu lännestä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:70	Koepisto 4. Kuvattu idästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:71	Nurmialueen keskellä olevat istutusalueet ja niiden kohdalla oleva rakennuksen pohja. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:72	Koekuoppien 10, 13 ja 14 sijainti pihapiirissä. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:73	Koekuoppa 14 ja sen luoteisprofiili. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:74	Koekuoppa 14. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:75	Koekuoppa 13. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:76	Koekuopan 13 koillisprofiili. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:77	Koekuopan 13 koillisprofiili, lähikuva. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:78	Koekuoppa 10. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:79	Koekuopan 10 kaakkoisprofiili. Kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki

AKDG7192:80	Koekuopan 11 sijainti pihapiirissä. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:81	Koekuoppa 11 ja siinä havaittu kivijalan katkelma. Kuvattu kaakosta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:82	Koekuoppa 11 ja siinä havaittu kivijalan katkelma. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:83	Koekuopan 11 koillisprofiili. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:84	Koekuopassa 11 olleet kivijalkakivet (kivijalka 2) kuvattuna mitan kanssa. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:85	Koekuopan 12 sijainti pihapiirissä. Kuvattu lännestä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:86	Koillisimman aitan takana oleva kuoppa. Kuvattu etelästä.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:87	Koekuoppa 12. Kuvattu lounaasta.	Terhi Taipaleenmäki
AKDG7192:88	Koekuopan 12 kaakkoisprofiili, kuvattu luoteesta.	Terhi Taipaleenmäki

Karttaluettelo

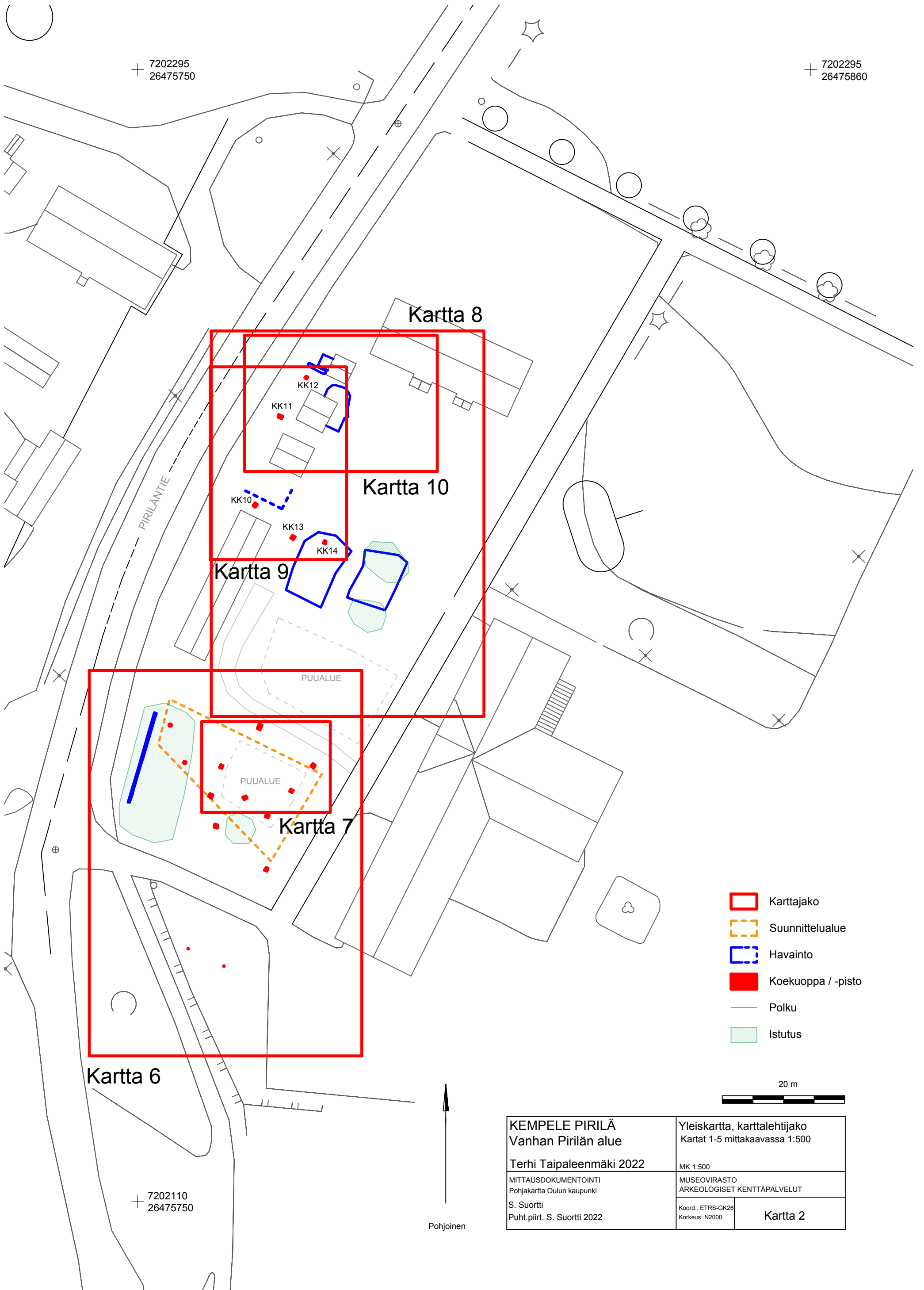
Kartta	Mittakaava	Aihe	Tekijä
1	1:500	Yleiskartta. Inventoitu alue, havainnot ja kaivetut koekuopat.	Sarri Suortti
2	1:500	Yleiskartta. Karttalehtijako.	Sarri Suortti
3	1:500	Yleiskartta. Kiinteän muinaisjäännösalueen ja muun kohteen rajausehdotus.	Sarri Suortti
4	1:500	Yleiskartta. Kairauksissa, koekuopissa ja inventoinnin yhteydessä havaittuja rakenteita ja maakerroksia.	Sarri Suortti
5	1:500	Yleiskartta. 1900-luvun kartoissa, valokuvissa ja historiallisissa ilmakuviissa inventointialueella näkyviä rakennuksia.	Sarri Suortti
6	1:150	Havaintokartta. Koekuopat 1-9 ja koepistot 1-4 sekä inventoinnissa havaittu kivijalka inventointialueen lounaiskulmassa.	Sarri Suortti
7	1:50	Havaintokartta. Koekuopat 1-3.	Sarri Suortti
8	1:150	Havaintokartta. Koekuopat 10–14 sekä inventoinnissa havaittuja rakenteita ja ilmiöitä pihapiirin koillisosassa.	Sarri Suortti
9	1:75	Havaintokartta. Koekuopat 10–14.	Sarri Suortti
10	1:75	Yksityiskohtakartta. Inventoinnissa havaittuja rakenteita ja ilmiöitä pihapiirin koillisosassa sekä koekuopat 11–12.	Sarri Suortti

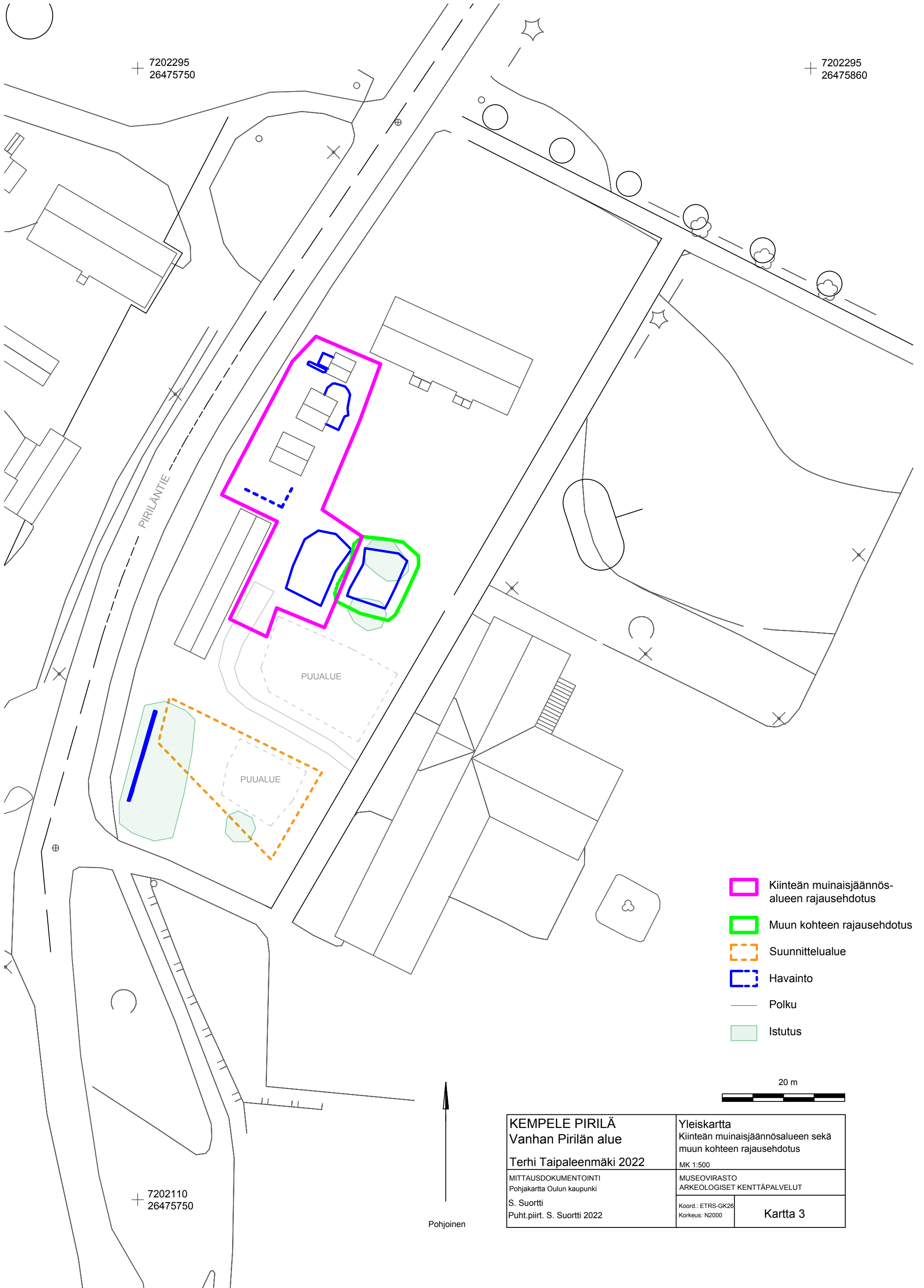
- Inventoitu alue
- Suunnittelualue
- Havainto
- Koekuoppa / -pisto
- Polku
- Istutus

20 m

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirlän alue		Yleiskartta Inventoitu alue, havainnot ja koekuopat	
Terhi Taipaleenmäki 2022		MK 1:500	
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022		MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
		Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000	Kartta 1

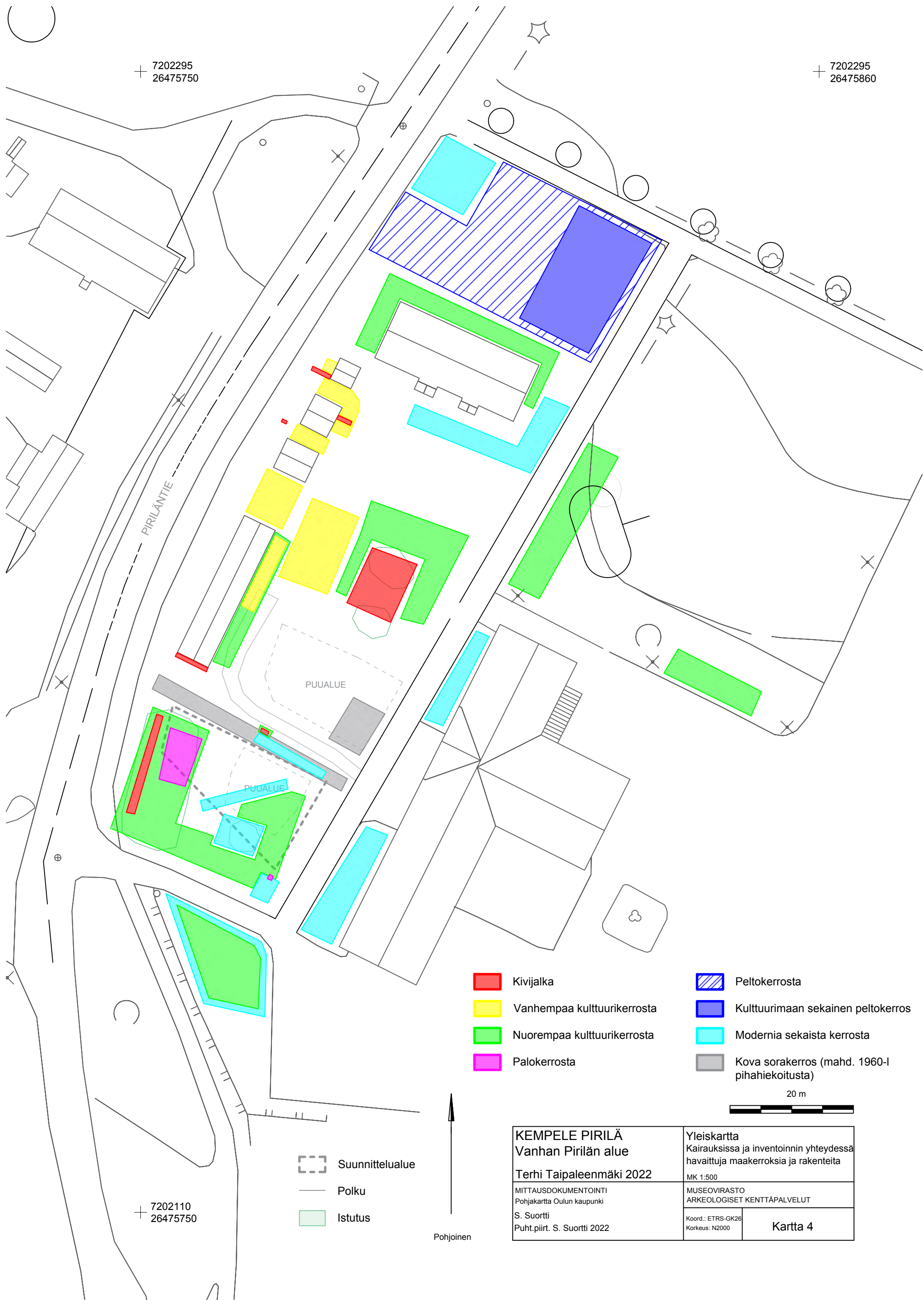
KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirlän alue		Yleiskartta, karttalehtijako Kartat 1-5 mittakaavassa 1:500	
Terhi Taipaleenmäki 2022		MK 1:500	
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022		MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
		Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000	Kartta 2

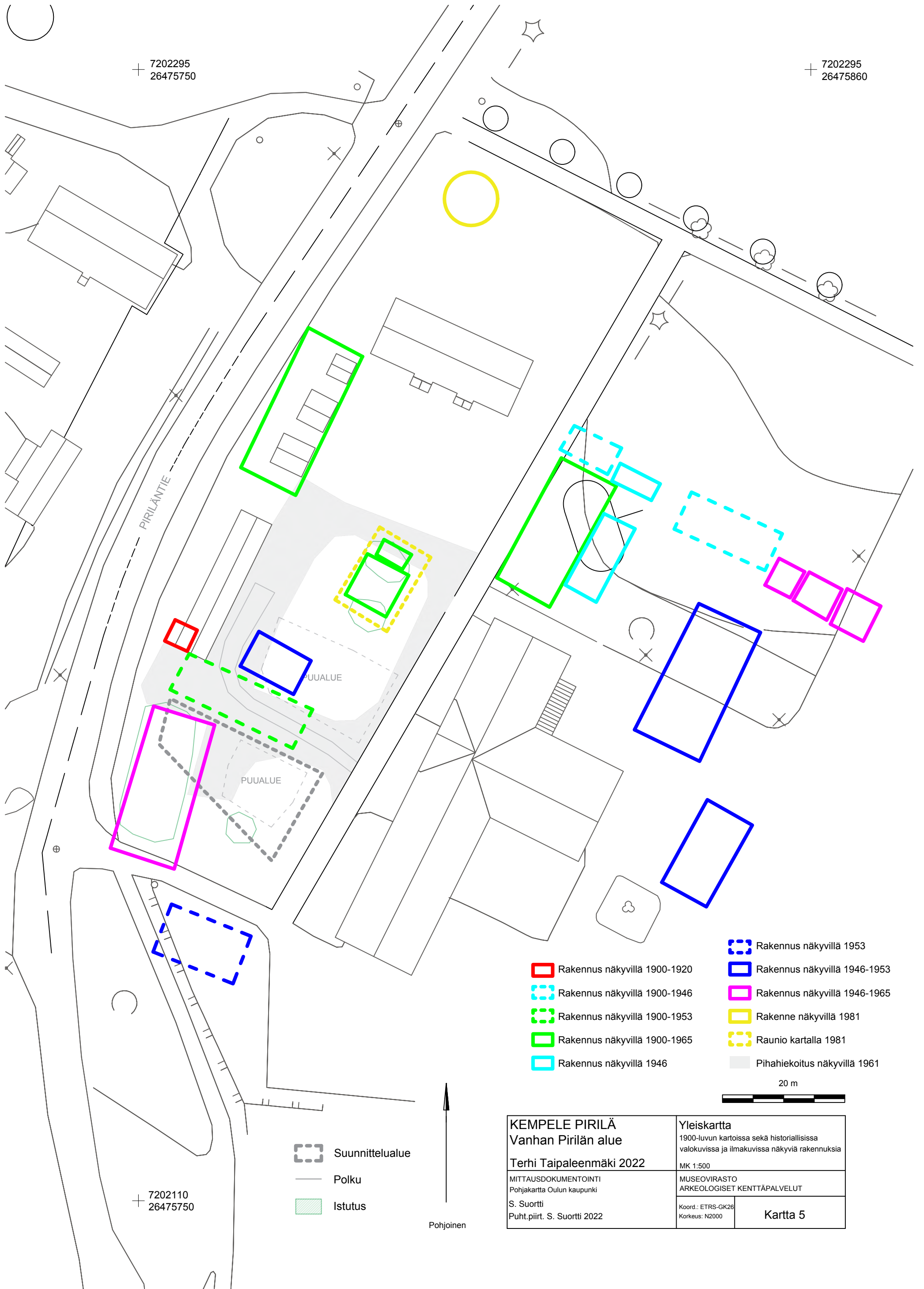

- Kiinteän muinaisjäännösalueen rajausehdotus
- Muun kohteen rajausehdotus
- Suunnittelualue
- Havainto
- Polku
- Istutus

20 m

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirilän alue		Yleiskartta Kiinteän muinaisjäännösalueen sekä muun kohteen rajausehdotus	
Terhi Taipaleenmäki 2022		MK 1:500	
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022		MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
		Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000	Kartta 3

Rakennus näkyvillä 1900-1920

Rakennus näkyvillä 1900-1946

Rakennus näkyvillä 1900-1953

Rakennus näkyvillä 1900-1965

Rakennus näkyvillä 1946

Rakennus näkyvillä 1953

Rakennus näkyvillä 1946-1953

Rakennus näkyvillä 1946-1965

Rakenne näkyvillä 1981

Raunio kartalla 1981

Pihahiekoitus näkyvillä 1961

20 m

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirilän alue

Terhi Taipaleenmäki 2022

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Pohjakartta Oulun kaupunki
S. Suortti
Puht.piirt. S. Suortti 2022

Yleiskartta

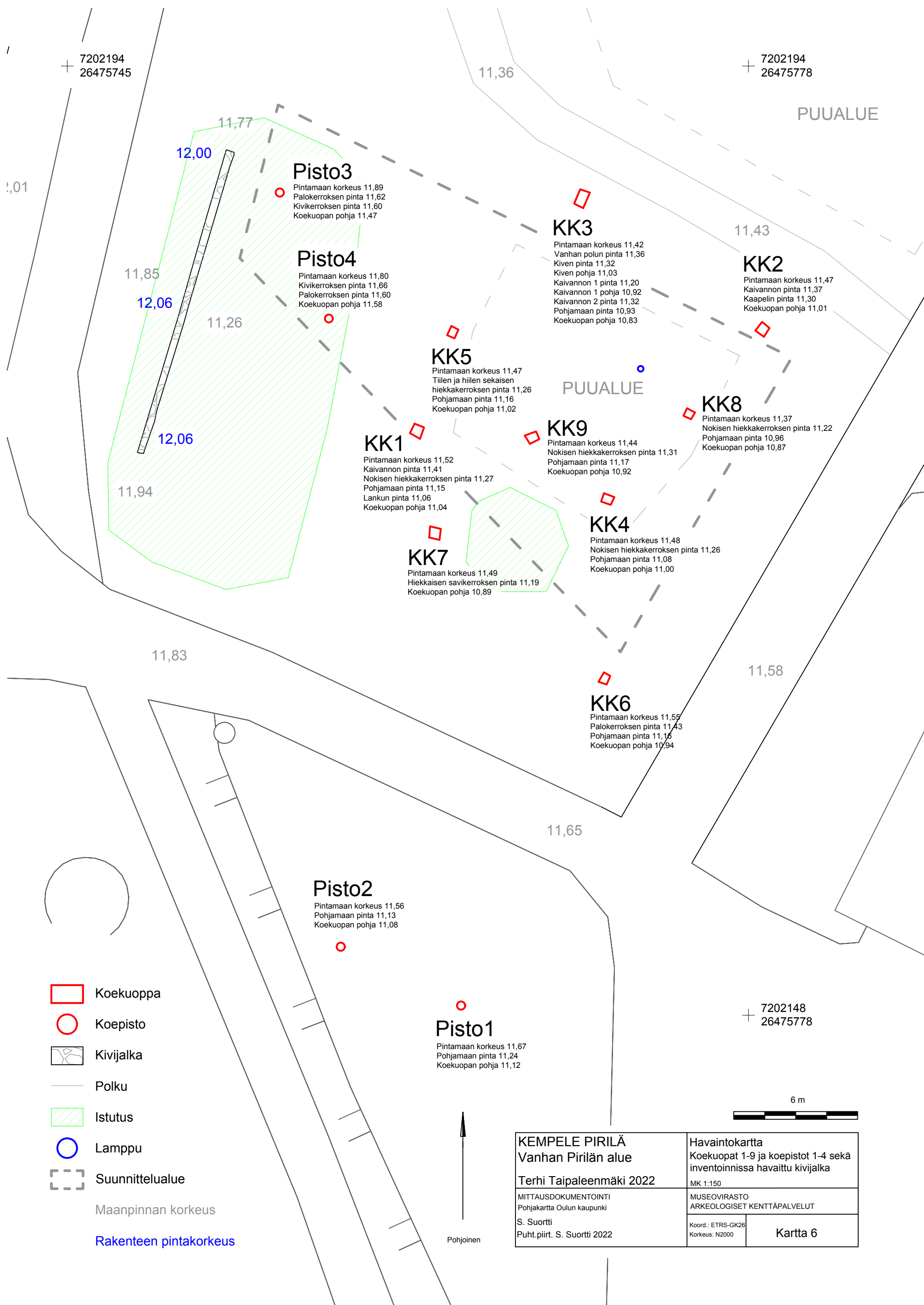
1900-luvun kartoissa sekä historiallisissa
valokuvissa ja ilmakuvissa näkyviä rakennuksia

MK 1:500

MUSEOVIRASTO
ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

Koord.: ETRS-GK26
Korkeus: N2000

Kartta 5

7202188
26475780

Koekuopan pintakorkeus
Koekuopan pohja

	Koekuoppa		Kaivanto 2 (KK3)
	Kivi		Kaapeli
	Lauta		Suunnittelualue
	Kaivanto (KK1)		Lamppu
	Kaivanto 1 (KK3)		Polku

11,32
11,03
11,20
10,92

KK3

Pintamaan korkeus 11,42
Vanhan polun pinta 11,36
Pohjamaan pinta 10,93
Koekuopan pohja 10,83

7202188
26475780

11,43

11,47
11,02

KK5

KK1

Pintamaan korkeus 11,52
Nokisen hiekkakerroksen pinta 11,27
Pohjamaan pinta 11,15
Koekuopan pohja 11,04

11,06

11,41

7202188
26475780

11,44
10,92

KK9

PUUALUE

11,30

KK2

Pintamaan korkeus 11,47
Kaivannon pinta 11,37
Koekuopan pohja 11,01

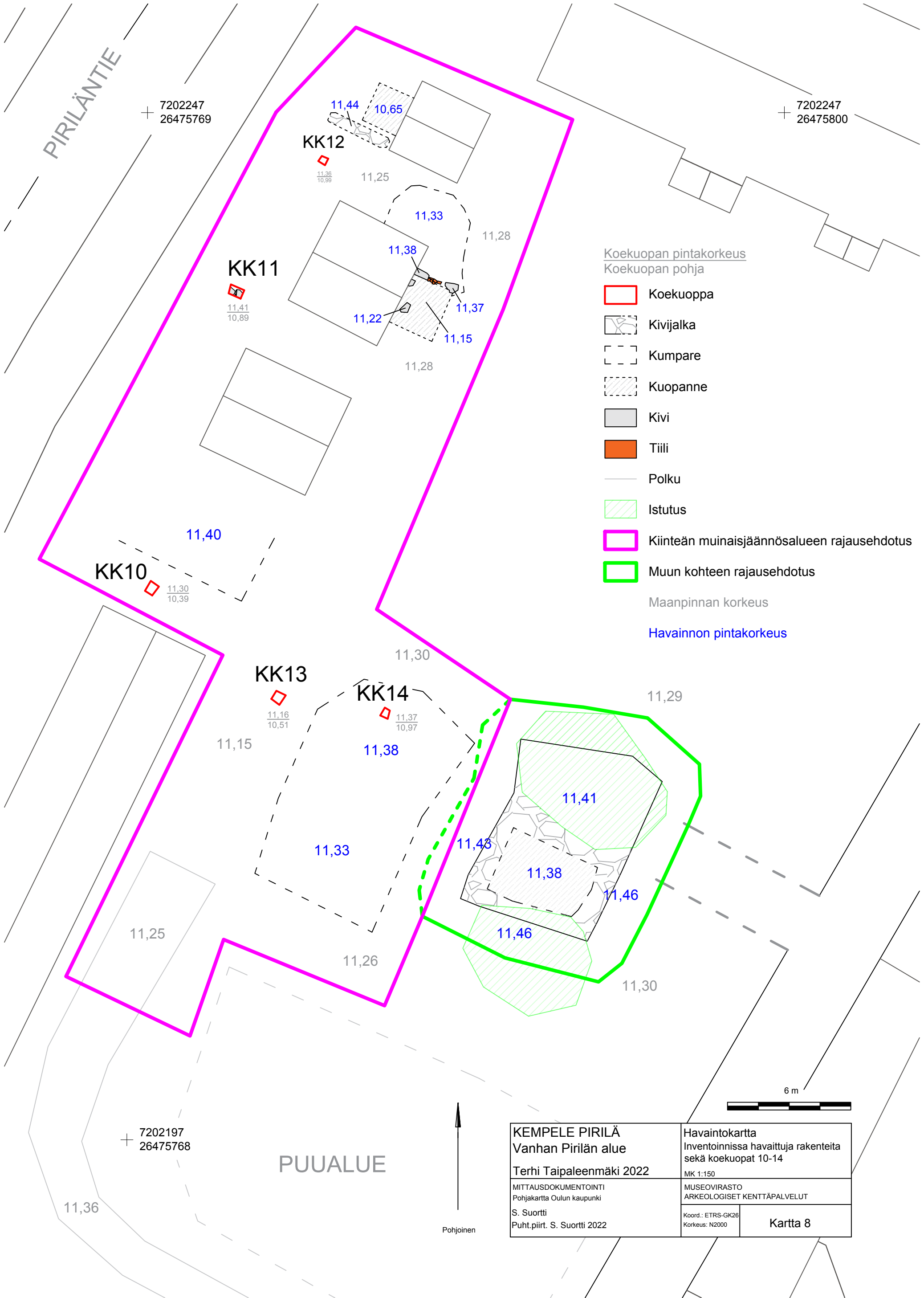
KK8

11,37
10,87

2 m

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirilän alue		Havaintokartta Koekuopat 1-3	
Terhi Taipaleenmäki 2022		MK 1:50	
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki		MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022		Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000	Kartta 7

Pohjoinen

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirilän alue		Havaintokartta Inventoinnissa havaittuja rakenteita sekä koekuopat 10-14	
Terhi Taipaleenmäki 2022		MK 1:150	
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki		MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT	
S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022		Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000	Kartta 8

7202244
26475764

7202244
26475780

KK12

Pintamaan korkeus 11,36
Koekuopan pohja 10,99

Koekuoppa

Kivijalka

Kumpare

Kuopanne

Kivi

Tiili

Putki

Polku

Istutus

Muun kulttuuriperintökohteen
rajausehdotus

Maanpinnan korkeus

Havainnon
pintakorkeus

KK11

11,13
11,12 11,20

Pintamaan korkeus 11,41
Koekuopan pohja 10,89

KK10

Pintamaan korkeus 11,30
Pohjamaan pinta 10,53
Koekuopan pohja 10,39

10,98

7202221
26475764

KK13

Pintamaan korkeus 11,16
Pohjamaan pinta 10,53
Koekuopan pohja 10,51

KK14

Pintamaan korkeus 11,37
Koekuopan pohja 10,97

Pohjoinen

3 m

KEMPELE PIRILÄ Vanhan Pirilän alue	Havaintokartta Koekuopat 10-14
Terhi Taipaleenmäki 2022	MK 1:75
MITTAUSDOKUMENTOINTI Pohjakartta Oulun kaupunki	MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
S. Suortti Puht.piirt. S. Suortti 2022	Koord.: ETRS-GK26 Korkeus: N2000
	Kartta 9

